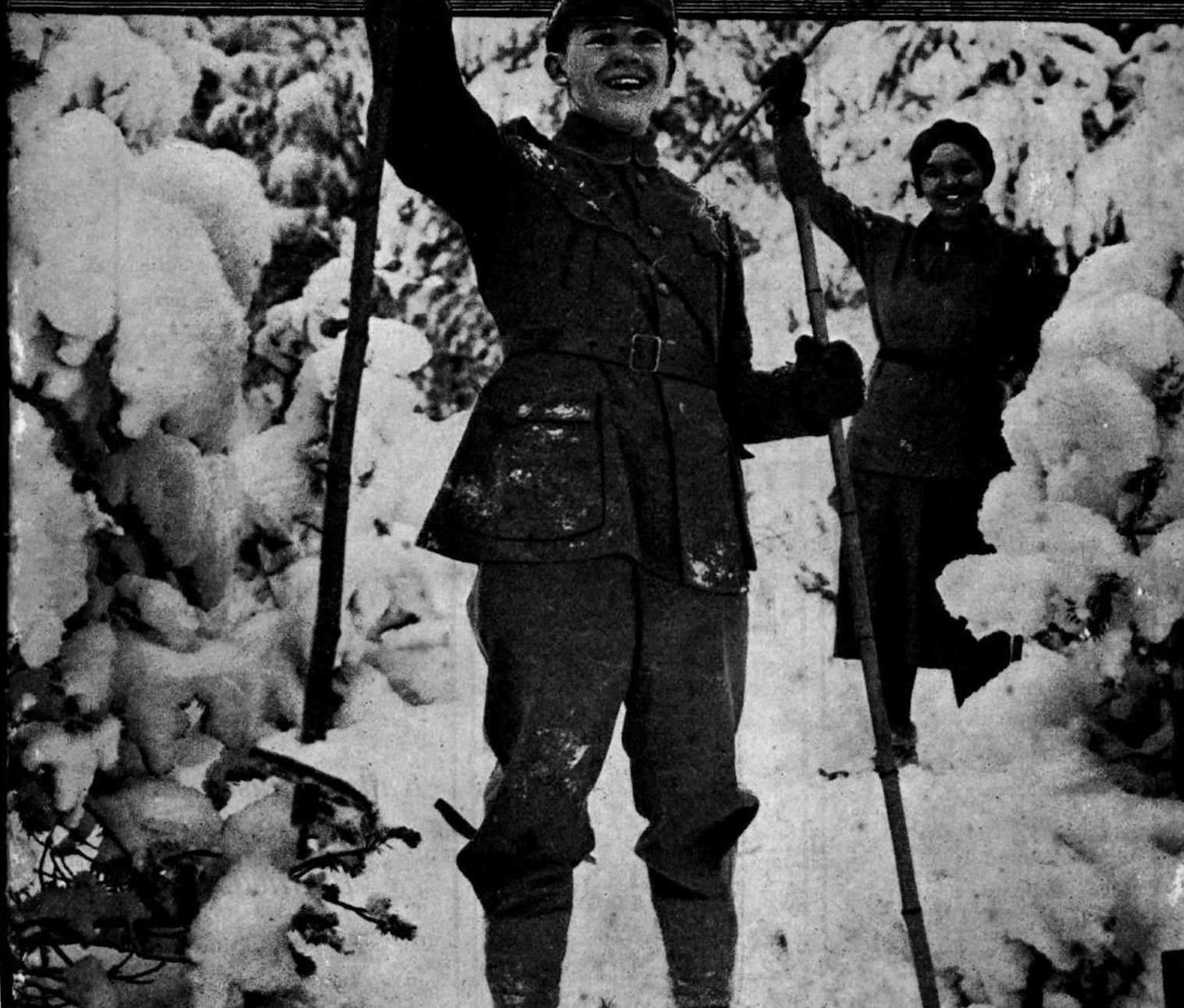

E4842

Leitsee Lodge

25-96

Head Hut Master!

No. 1
1932
30

Kaitseliilaste tarvete ladu

Tallinnas, Kaarli t. 8.

*Soovitab odavate
hindadega:*

Spordipüsse «Erma», «Geco», «Achilles», «Kaba» ja «Bayard»;

Igas kaliibris **püstol-browniinguid, naagaane;**

Vint- ja spordipüssi ja püstoli **padruneid;**

Püssiõli ja püssipuhastus-abinõusid;

Märklehti;

Suusasidemeid;

Sireen-vilesid;

Käelinte;

Kaitseliidu rinnamärke;

Elektritaskulampe;

Dioptri-sihikuid ja kirpe

j. n. e. j. n. e.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol.-ltm. J. M a i d e, telefon 451-94.

Tegev toimetaja L. S ö e r d, telef. 451-89.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3. Tel. 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad à üks lehekülj: teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-mised 60 kr.

Nr. 1

1932

SISUKORD:

K. M.: Enamlaste mässukatse Saaremaal 1918. a. detsembris.

Toomas Kivi: Luule lumelaudadel. — Puunuiast moodsa tulirelvani.

Ed. Laaman: Ärkamisaja orientatsioonid: Jakobson — Koidula — Almberg. — Suusapall.

E. V.: Kauge ida segaduste katel.

J. L.: Leander Reijo mälestuseks.

„*Hussar*“: Ratsavõistlused.

F. Milles: Petseri maleva patarei 5. aastapäevaks.

L.: Ratsameeste kordaläinuid õppusi

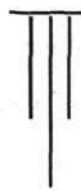
Hans Fröbat: Allohvitser Gutberlet.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Ärid,
tööstused,
ettevõtted!

Kas olete pannud tähele, et kuulutamine „Kaitse Kodu!“ annab mitmekordse tagajärje meie ajakirja levimise tõttu ostujõulistesse ringkondadesse?

Seepärast kuulutage
„Kaitse Kodu!“

Kaitseliitlased,
naiskodukaitse
liikmed!

Jälgige hooliga „Kaitse Kodu!“ ilmuvaid kuulutusi ja tarvitage eeskätt neid kaupu, milliseid reklaamitakse „Kaitse Kodu!“ avaldatud kuulutuste läbi!

E4842

Heitse Lõõdu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 1

Talinnas, reedel 15. jaanuaril 1932

VIII aastakäik

SOBIV MAASTIK SUUSAMATKADEKS

ENAMLASTE MÄSSUKATSE SAAREMAAL 1918. A. DETSEMBRIS

KAITSELIIDU OSA SELLE LIKVIDEERIMISEL

1918. a. november ja detsember olid raskeks katsumisajaks kaitseleidule. Kaitseleidul lasusid rasked ülesanded varanduse ülevõtmises lahkuvaid okupatsioonivägedelt, ülevõetud varanduse valvamisest ja sisekorra alalhoidmisest. Viimane oli otsustava tähtsusega sellest momendist alates, millal punased röövsalgad algasid sissetungi Narva tagant ja Pihkva piirilt. Siis ähvardasid piiri tagant saadetud sisemised õnnetajad halvata noore Eesti riigikaitse organiseerimise tööd, mis kees üle kogu maa. Nende ülesannetega kaitseleid tuli toime, võimaldades seega jätkata kaitsejõudude loomist, kelle õlgadel sõda võidurikkalt lõpetati. Selle tulemus oli riiklik iseseisvus.

Mässukatse likvideerimine Tallinnas 17. detsembril 1918. a. oli otsustava tähtsusega. See tuleb lugeda nende kaitseleidlaste teeneks, kes silmapilgu tõsidusest aru saades ei kartnud vajutada päästikule. Seda nõudis olukord. Raske on teha oletusi, kuidas oleks mõjutanud üldist olukorda rindel ja siseriigis samal ajal ettevõetud mässukatse Saaremaal Kogulas, kui ta oleks suutnud paisuda nii suureks, nagu see aset leidis 1919. a. veebruaris. Selle esimese katse likvideerimises ei ole väikesed teened kaitseleidul, kelle olemasolu mõjus kainevalt neile, keda ähvardustega sunniti välja astuma ja meelitati lubadustega. Laseme jutustada faktidel.

Saksa okupatsioonivõimu langemise eel tõstis pead enamlus. Okupatsiooni ajal Eestis asunud enamlased 1918. a. oktoobri lõpul kutsusid uuesti ellu kommunistliku partei Tallinna komitee, kes asus kihutustöö organiseerimisele Tallinna vabrikuis. Kohalikele kommunistidele tuli igapäev lisaks uusi jõude piiri tagant. Kui Ajutise Valitsuse võimuleaamisega hakkasid maksma laialdased poliitilised vabadused, kasutasid seda kommunistid, korraldades 12. nov. demonstratsiooni Veneturul Ajutise Valitsuse vastu. Sellest võttis osa vaid 100—150 töölist, kuna enamus ei tunnud kommunistidele kaasa.

1918. a. novembri keskel jõudis Tallinna eesti enamlaste juht Viktor Kingissepp. See võttis kommunistliku liikumise juhtimise enese kätte, ülesandega kukutada Eesti Ajutine Valitsus ja panna maksma kommunistlik diktatuur. Selle ülesande teostamiseks loodi Tallinnas kommunistliku partei eesti keskkomitee, kes asus kihutustöö organiseerimisele Ajutise Valitsuse vastu, eesmärgiga takistada meie riigikaitse organiseerimist idast sissetungivate punaste röövsalkade vastu.

Kuna enamlikud röövsalgad iga päevaga jõudsid pealinnale lähemale, kavatsesid kommunistid meie kaitsejõudude organiseerimise keskkohas, Tallinnas, panna toime väljaastumise relvastatud jõuga eesmärgiga kukutada Ajutine Valitsus. Väljaastumise päevaks määrati 17. detsember. Raekojaplatsil oli väljaastujate ja

kaitseleidlaste vahel kokkupõrge, mille tagajärjel üks väljaastujaist sai surma ja kaks haavata.

Ühel ajal väljaastumisega pealinnas organiseeriti ka vastuhakkamine Saaremaal. Mässu organiseerijaks oli Kogula vallas elav Aleksander Koit, kes kevadel oli tulnud Saaremaale. Okupatsioonivõimu langemise eel oli ta esinenud kohalike mõisnike provokaatorina, hirmutades elanikke enamlastega, kelle pealetungi olevat sakslased merel tagasi löönud. Nagu uppuja ölekõrrest, nii haaras aadel kinni veel viimsest abinõust, mis saksa sõjaväe äraminekut oleks viivitanud. Nähtavasti loodeti, et elanikud enamlaste hirmul paluvad saksa sõjaväe kohalejäämist. Kuid Koidul oli oma eesmärk, mille taotlemiseks ta kasutas edukalt sakste luba veel okupatsioonivõimude kohalviibimisel. Pärast sakslaste lahkumist ta jätkas kihutustööd, kutsudes mobilisatsiooniluseid mehi üles vastuhakkamisele. Kihutustöö laiemale alusele rajamiseks ja oma teiste püüete varjamiseks ta püüdis isegi ära kasutada kohalikku Kuresaares ilmuvat ajalehte „Saaremaad“, kellele saatis 9. dets. avaldamiseks üleskutse koosoleku kokkukutsumiseks 18-ks detsembriks Valjala maalinna juure näilise eesmärgiga nõupidamise otstarbel röövimiste vastu võitlemiseks. Rүүstamisi tol ajal Saaremaal üldse ette ei tulnud.

Soodus juhused kihutustöö tegemiseks avanes Koidul 14. dets. 1918. a. Kogula vallamaja juures, kuhu oli kokku kutsutud valla täiskogu. Sinna olid ilmunud Aj. Val. siseministri poolt saadetud „iseäralised emisjarid“, kes selgitasid rahvale käesoleva poliitilise momendi tähtsust, eriti aga mobilisatsiooni läbiviimise, riigilaenu ostmise ja rekvireerimise vajadust ja saarte varustamist viljaga. Sõna võttis ka nimetatud A. Koit, kes seletas, et Ajutist Valitsust ei või usaldada ja sõjaväkke ei ole vaja mehi anda. Ta soovitas saata esindajad Narva väerinnale, et vaadata järele, kas meie vastu sõdivad eestlased või venelased, sest eestlasile ei olevat vaja vastu hakata. Koosolijad ei olnud aga Koidu ettepanekutega nõus. Pärast koosolekut Koit pani ette koosolijaile tulla kokku 18. detsembril Valjala maalinna juure.

Esmaspäeval, 16. detsembril, asus A. Koit väljaastumise teostamisele. Ühes kahe tundmatu mehega ta hakkas Kogula ümbruskonna külates mehi kokku kutsuma, käskides ligi võtta relvad ja leivakoti kolmeks päevaks. Tõrkujaid ähvardati mahalaskmisega. Esimeseks kogunemiskohaks oli Ranna (Rauna?) talu Tõnija külas, kuhu esmasp., 16. detsembri, õhtul oli hulk mehi kogunenud. Koit seletas meestele, et kogu Eestis olevat käimas väljaastumine Ajutise Valitsuse kui mõisnike toetajate vastu. Enamlased haaravat varsti võimu endi kätte ja neid, kes nüüd käsku ei täitvat, ootavat karistus mahalaskmise näol. Ranna talust

saatis Koit 5 meest Tõnija lõuna poole Võhksi rajoonis asuvasse Nurme, Reiliku, Elliku, Turja külladesse koguma mehi. Mehed pidid sealt ilmuma teisipäeval, 17. dets., Kõljala küllasse, kus pidi antama korraldusi edaspidiseks tegevuseks. Ässitajate üleskutsel ei olnud aga eelnimetatud küllades mingisuguseid tagajärgi ja seepärast ka kihutajad ise läksid koju.

Osa meestega läks Koit Laidri tallu, kuhu vahepeal oli kogunenud umbes 17 meest. Laidrilt ta saatis osa mehi veel sama Tõnija külla taludesse mehi kokku ajama, kuna ise teise osa meestega läks Kalli, Jürsi, Ariste ja Pahnakülladesse. Käies perest perre mobiliseeriti mehi hirmu ja ähvardustega, lubaduste ja meelitustega, selatades, et kogu Saaremaal on väljaastumine päevakorral ja et suurem salk mehi on tulemas Muhu ja Põide poolt. Kogu kaitseliit olevat nende nõus. Nii aeti mehi kokku kogu õõ kuni 17. detsembri hommiku valgeni. Siis mindi Kogula vallamaja üle võtma. Selleks liikus Koit ühes kogutud meestega Pahnakülast „Kogula salusse“, mis asub Pahnaküla ja Kogula vallamaja vahel. Liiguti punase lipuga, mis kandis pealkirja „Maha sõda!“ Oma ettevõttele rahvusliku ilme andmiseks oli lipu alumisse nurka paigutatud eesti värvid. Salusse pidid hommiku valgeks kogunema ka Tõnija külla mehed.

Kogula salusse kogunes üldse 21 meest, neist Jürsikülast 9, Pahnakülast 4, Aristest 1, Tõnija ühes Koiduga 7 meest. Suurem osa Tõnija külla mehi oli esialgselt kogunemiskohast koju tagasi läinud.

„Kogula salus“ Koit seletas kokkutulnud meestele, et tahab kukutada Ajutise Valitsuse, kes rahvast ajata ajavat sõtta. Selle asemel olevat vaja sisse seada punaste valitsus, mis kõigile pidi looma parema põlve. Seatud eesmärgi teostamiseks olevat vaja kõigepealt enda alla võtta Kogula vallamaja, kus asuvad valla kaitseliidu relvade ja laskemoona tagavara. Meestele seletati veel, et valla kaitseliidu ülem Mihkelson ühes kaitseliitlastega olevat vallamajas ja andvat püssid ära, seega ei olevat ka kaitseliitlasilt oodata vastupanu. Kogula vallamaja ülevõtmise järele pidid väljaastujad kogunema Kõljala küllasse, kuhu ka teistest valdadest mehi tulevat. Kõljalast liikuvat ühendatud punased salgad Kuresaare peale, et seal võimu haarata enda kätte. Ühtlasi pidid kõik mõisnikud ja teised jõukamad kodanikud maha tapetama. Kogula salusse kogunenud mehed rõhuvast enamuses ei olnud nõus Koidu laiaulatuslike kavatsustega ja läksid laiali.

Koit, nähes ettevõtte äpardumist, pani punase lipu tasku ja lahkus kokkutulnute hulgast. Mehed läksid koju.

Koit oli ähvarduste abil suutnud viia vallamaja ülevõtmisele umbes pooled väljaastumisest osavõtjast. Kuid needki ei sõandanud astuda otsustavat sammu,

vaid astusid poolelt teelt tagasi, hoolimata Koidu ässitusest. Väljaastujad kohkusid tagasi, kui said teada, et neil tuleb teha tegemist oma kohusele truuks jäänud kaitseliitlastega.

Kohalik valla kaitseliidu ülem lipnik Mihkelson sai teateid enamlaste väljaastumise kavatsusest 14. detsembril pärast valla täiskogu koosolekut. Ta kutsus kaitseliitlased pühapäevaks, 15. detsembriks, kiriku juure kokku, et oma jõudu rahvale demonstreerida õppuse pidamisega. See õnnestus hästi ega jätnud ümbruskonna elanikele avaldamata kaineistavat mõju.

Mässupäeva, 17. detsembri, hommikul kell 0500 teatati valla kaitseliidu ülemale väljaastumise teostamisest. Kaitseliidu ülem saatis laiali käsu meeste kokkutsumiseks. Käsk ulatus Kalli küllasse, kus sattus mässajate kätte, kes ta hävitasid. Kokku tuli umbes 10 meest, kes asusid vallamaja läheduses oleva Liiva poe juure, et sealt mässajaile jõuga astuda vastu. Kuna mõned kaitseliitlased olid ähvarduste kartusel ühinenud mässajatega, teadsid viimased kaitseliitlaste kavatsustest. See oli kaalukamaid põhjusi, mis väljaastujaid hoidis tagasi otsustava sammu astumisest.

Õõsel 17./18. dets. areteeris Kogula valla vanem militsionäär kaitseliitlaste kaasabil 5 väljaastumisest osavõtjat, kuna 4 meest militsionääri käsul 19. dets. ise ilmusid vallamajja.

Kogula valla vanema militsionääri ettekande põhjal algas Saaremaa ajutine rahukohtunik eeluurimist väljaastumise asjas. Aja jooksul 20. dets. 1918 kuni 16. jaan. 1919 kuulas ta üle 64 isikut. Ülekuulatuist võttis väljaastumisest osa 42 meest, kelle hulgas 21 läks Kogula vallamaja üle võtma, 5 meest käis Võhksi rajoonis mehi kokku ajamas, kuni ülejäänud 16 meest nii või teisiti väljaastumisest osa võttis. Osavõtnuist oli 21 meest Tõnija küllast. Peale eelpool nimetatud 9 mehe rahukohtunik laskis vahi alla võtta veel 13 meest, kes paigutati Kuresaare vangimajja. Väljaastumise organiseerijat Koitu ei läinud korda tabada, ta jäigi vabadesse.

Eeluurimist kirjeldatud väljaastumises toimetati harilikus kohtukorras: toimiti nii, nagu seda hiljem 4. veebr. 1919. a. maapäeva koosolekul soovisid sotsialistid, kes nõudsid sõjaväljakohtute kaotamist väeliini seljataguses. Tegelik elu näitas aga, et selline poolik abinõu ei ole otstarbekohane olukorras, kus on kaalul rahva saatus. Tagajärg oli see, et väljakohus ka siin pidi vahele astuma, kuid hiljem, siis, kui sündmused 1919. a. veebruaris olid nõudnud suuri ohvreid, mida võimalik oleks olnud ära hoida vastavate abinõude õigel ajal tarvitusele võtmisega, käesoleval juhtumil otsekohe pärast 17. detsembri mässukatset.

K. M.

LUULE LUMELAUDADEL

Suuskade vanadusest ja suusatamise noorusest. — Esimene Adam esimese suusatajana. — Iluuisutamine suuskadel. — Valge maastiku võludest. — Eesti suusahooaeg kui 100 m jooks. — Suusatamine vähemalt eelparadiisina. — Protsendisuusatamisele!

Kõigile teadmiseks on veel kord uskordsest kinnitada — kui alustada täpse teaduslikkusega — et kõige vanem seni avastatud suusk on vana 2500—5000 aastat või koguni sellest ülegi. See on nii tõsiste teaduste arvamisega, mis on tahtnud abiks tulla sellele, et kõik täisõilsa ja -ulja suusatamisspordi harrastajad oleksid oma talvenaudingusse puutuvais lähedas asjaoludes teadlikud võimalikult igivanast ürgajast peale. Mitte põrmugi tahtes maha kiskuda aastatuhandete aupaistet, mis maakeral talveti säranud ja praegu erilise hiilgusega sädelemas ümber suuskade, vaid just vastupidiseks võiks väita ka teaduslikkusega, et teadlaste uurimised suuskade vanuse kohta on üsna ebatäpsed. Kui olla uusajalikult kokkuvõtlik, siis on suuskade vanuse kohta öelda järsu vormelina järgmist: suusad on maakeral niisama vanad kui lumi.

Küsimus oleks sellega täielikult hästi selgitatud, kui ainult oleks aga teada, millal meie maakeral sadas esimest lund. See võis olla 10.000 aasta eest, kuid väga võimalikult ka 500.000 aasta või aastamiljoni eest, kui maakera vanust teaduslikkusest loobumatu arvuliselt võrrelda meie loteriide suurvõitudega, mis on ka tavaliselt miljon (senti). Igal juhul ja puhul, nagu eelpool toodust ehk võiks koguni selguda, on suusad ajalooliselt peaaegu võrratult vanemad kui selleks on seni arvatud väike ajanatuke, milleks igaviku palge eest on hinnata 2500—5000 aastaga piiratud seni-teaduslikku seisukohta.

Tungides veel sügavamale suuskade ja suusatamise ajalukku, võiks väita, et esimeseks suusatajaks maakeral oli esimene Adam. Kui aga uskuda, et juba enne Aadamat maakeral oli elusolevusi, küll mitte inimesi, vaid loomi, siis on valjult kinnitada, et esimene Adam oli küll esimene inimene suusatajana, kuid siiski mitte esimene suusataja üldse. Selle põhjenduseks on tuua mõningaid vanu rahvaluule mõtiive, mis kustumatult on säilinud tänapäevani — kehastatult nüüdisaja mänguasjades. Nii on praegugi mänguasjades kauplustes, nagu seda tähele võis panna eriti jõulude eel, müügil suusatavaid karusid j. m. loomi. Kui tahta kindlaks teha, missugused loo-

mad ennemuistsel ajal suusatamist ei harrastanud ja seda rahvaluuleski mitte, siis on säärase põhjamaisema loomana kõige kindlamalt märkida peaaegu ainukesena siga.

Kõige kõige-suurem voo rus, mis on säärasel ülivana spordil nagu seda on suusatamine, on see, et suusatamine oma iidse vanuse juures on spordialana jäänud ikka väga nooreks ja värskes kui igatavine esimene lumi, olles küll (ikka suusatamine) seejuures niisama vana kui kõige kõige-esimene lumi maakeral.

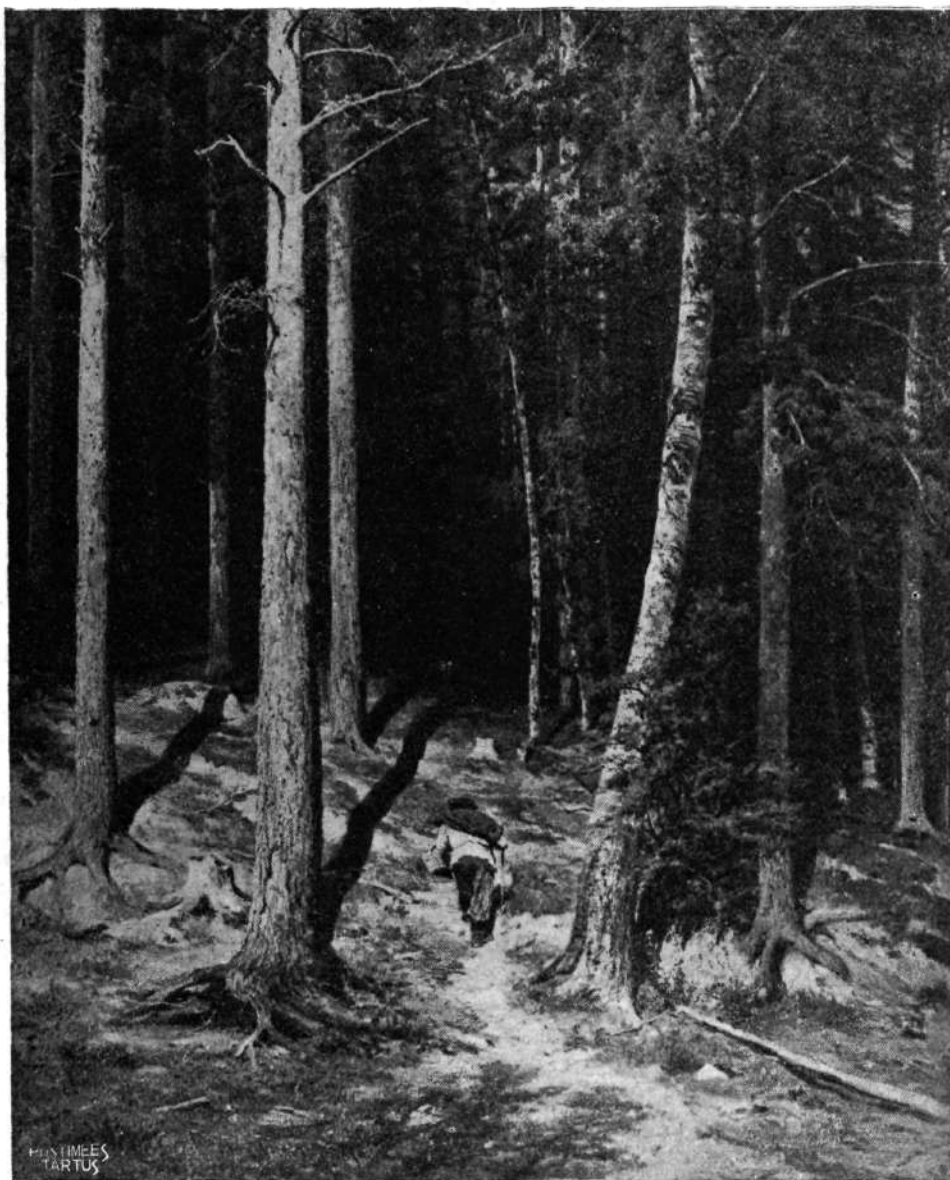
*

Suusad öeldakse olevat kõige konservatiivsemad spordiriistu maakeral. Jalgpall on aja arenedes endale saanud sisse õhukummi, kergejõustiku riistadest on tehniliselt täiendatud oda jne., uisutajad on endale saanud väga mitmesuguseid jääraudu jne., kõnelemata puht - tehnika - ajajärgu saavutuste arenemisest, nagu seda on teinud läbi mootorsõidukid maal, õhus ja vees.

Kuid suusad — need on muutunud väga pisinatukeselt. Kuid kõige tõsisemalt väidetakse, et suusad oma vormi-konservatiivsuse juures võimaldavat siiski sisu, s. o. suusatamise enda, revolutsiooni, seda vähemalt kõrvalnähtuslikult. Nii on maailmas kiiruisutajaid, kes kinnitavad, et nad oma pikkadel norra uiskudel on suutlikud harrastama iluuisutamist, ja nii edasi ka suusatajaid, kes kinnitavad, et nad oma vähepainduvail suuskadel võivat teha ilusõidu „poognaid“, spiraale jne. Seda kõike praegusest tavalisest tunduvalt suuremal määral, nii et võiks juba juttu olla suusatamise „kõrge koolist“, virtuooslikkusest üliastmes — iluuisutamisest suuskadel.

Suusatamine on nakkuselt, külgehakkavuselt, kardetavamaid spordialasid. Suusatamist, kui teda võrrelda mõne hullemaga, võiks külgehakkavuse poolest

I. ŠIŠKIN.

MÄNNIMETS ÖHTUL.

I. Šiškin (1831—1898) — tuntuim vene maalikunstnik, kes armastas eriti maalida männimetsa.

kõrvutada kas või siberi katkuga. Kui see nii ei oleks, siis ei saakski seletada, et suusatamist harrastab meil praegu mitte üksnes väga palju noori, vaid rohkesti vanu, kes on osutunud immuunseteks kõigi teiste spordialade suhtes. Võib öelda vabana paatose tühjavõitu kõlalt, et suusatamine on meil talvine rahvasport. Ei oleks liialdus, kui sellele lisada, et suusatamine on saamas talviseks rahvaspordiks sel määral, et ta võib kõrvale tõrjuda nii mugava ja rahvapärase spordigi nagu seda on saanisõit.

Suusatamise võludest on meilgi kirjutatud sadadeid kordi ja kümneid tuhandeid lauseid, kuid rationally, et kõik veenduksid valge maastiku võludes suusatades, on eesmärgiks sellest kirjutada ägedamalt veel nii kaua — lühikest aega — kuni Eestis on suus-

ki mitte 25.000, vaid 100.000 paari. Siis võiks propageeriva kirjutamise alal hinge tagasi tõmmata, sest 100.000-de suusapaari olemasolul propageerib suusatamine end ise juba kõige võimsamini.

Kuni meil veel ei ole 25.000 paarigi, on ikka ja alati kinnitada, et talvisel ajal ei ole paremat spordiala kui suusatamine. Suusad, need lumelauad, võimaldavad ehtsat ja head rõõmu, milles veendub igaüks peatselt pärast suusatama hakkamist.

Suusatamine — lubatagu öelda — see on luule lumelaudadel.

*

Talvest talveni edeneb suusatamine hoogsamalt ja hoogsamalt. Välispidi nagu nii iseenesest ja nii loomulikult, et ei oska märgatagi, kui suusatajate-lumepallist

on saanud suusatajate-laviin. Praegu võib suusatajaid Eestis lugeda müriaadile, tuletades meele, et müriaad on greekakeelne arvsõna tähendusega kümme tuhat.

Tänavu, talv ei olnud siis veel ametlikult alanudki, läks tugeva suusatamisjärmina laiali palju mehi. Need olid omalaadi pioneerid, kõneldes nii koduse suusavalmistamise kursuse lõpetanud suusaseppadest. Nende suusaseppade tööle ja entusiastlikule tööle võib olla kindel ja nende suusaseppade virga töö tulemuseks on, et suusad muutuvad senisest veel kättesaadavamateks ja seetõttu tuleb juure hulk uusi suusatajaid rohkeks lisaks senistele lumeväljade puutumatus lohkujaile.

Ühed suusajäljed piki üle metsasse lõppeva lagendiku — see on esmakordse nähtuse värskel lumel nagu midagi müstilist, nii-öelda hingekeeli võnkuma panev. Need üksildased suusajäljed — kust ja kuhu? Kas on tulnud Põhjanaba poolt lõuna poole või on mindud lähemale virmaliste? Kahed suusajäljed kõrvuti — asi on kuidagi koduselt romantilisem, ei ole enam nii üksik-hundiliselt morn ja sünge. Kuid kümneid jälgi, risti ja põigiti — siis tuleb tunne, et lumelagendiku alul võõrastama panev puutumatus on vallutatud ja võid läheneda veendumusele, et õige talitee ei olegi see hobuse-tee, mida tallad, vaid suuskadel kas otse või huupi üle lumega kaetud lagendikkude, kinkude ning läbi võsastikkude ja metsade.

*

Igal heal asjal on teadupärast oma teine kül, mida hoolimatusega söimatakse ka selleks halvaks küljeks. Suusatamine, see vägagi briljantne sport, ei ole kahjuks vaba ka sellest teisest küljest.

Mis on kõige halvemaks Eesti suusatajaile? Et tali, päristali tiheda ja suusatamiskorraliku lumekattega üle maa, see suusatajate-tali tuleb nii hilja ja lahkub nii vara. Heal puhul vältab ta kolm kuud ja kõige halvemalgi — ei pääse vahest ka sellest — mitte ühtki kuud ega ühtki suusatamispäeva. Muide spontaanselt elurõõmsana võid koguni sattuda sellele, et hakkad kasvutama pessimismi-ussikest, nimelt hakkad nagu veenduma, et talved, tont võtku, muutuvad üha lühemaks ja lühemaks, oma kestvuselt otse hetkelisteks. Hakkad vaevu lähenema 50 km retkevormile, sugugi veel mitte võistlusvormile, kui märkad, et kõikjal jookseb vesi ja lumi on juba lõrts. See on vist ainus talvine loodusnähtus (teiste silmis kevadine, suusataja silmis ikka veel talvine, sest „päris-talv“ õieti ei olnud alanudki), mis hirmutab ära ka vaprama suusataja. Ei saa enam suusatada, vaid vaagud oma lumelaudadel veel ringi metsaalustes leitud lumeriismetel ja kirud, et heinaaeg tuleb enne kätte kui oled täisvormis suusamehena saanud minna, noh, pruuti vaatama.

See lugu käsitas meie talve lühisust ja selle loo moraal ei ole keeruline: suusataja kohta on mitte üksnes kõige vähem maksev, vaid täiesti maksusetu see üldiselt tark olla tahtev vanasõna, et asju ja seega vist siis ka suusatamist tulevat ajada „tasa ja targu“. Niisugune ütetus on tõelise suusataja suhtes küll ehtsalt võhiklik. Suusatajale on meie talve- ja lumeoludes kuldreeglik teine lause, s. o. „koha pealt karjääri“. Ei ole siin aega vahtimiseks ega sättimiseks, vaid kohe ki-

Suusatamise oskuse harjutused suusamäel. Siin kindlasti jooksevad karile mõnegi „raskekaalu“ mehe kaalust liigsed sajad grammid.

hutama. Väikeselgi suusatajal ei ole palju karta hirmsat, s. o. ületreeningut, sest meie talv on ju igalegi teatult tõepoolest nii lühike, et kõige raskemaks on ta „pikkuse“ tõttu oma isu ja tahtmist ära suusatada.

Eesti suusatamishooaeg on kui 100 m jooks, mis algab esimese tihedama lume mahatulemisega ja lõpeb jooksjale märkamatu kiire finišisse jõudmisega. Esimesed üksikud lumehelbed, mis hakkavad tulema vahest juba novembri alul, need on märguanded stardivalmis seadmiseks.

Suusataja ei ütle, mõeldes talvele järgnevale kevadele ja suvele, et pärast toredat talve tulgu kas või veeuputus, vaid ta ütleb, et pärast lumerohkelt suurepäraselt talve tulgu kas või paradiis kevadena ja suvena, kuid sellest paradiisigi tulekust hoolimata ei jäta talvel suusatamata ükski suusatamisharrastaja ega jätku ka ükski muu. Kui talv suusatamisega ei ole seni kõigile (kahjuks küll! — ütleks täisvereline suusataja) paradiis, siis peaks ta üldisemalt olema eelparadiis.

*

Päevakorrale tuleks võtta protsendisuusatamine. On aksioom, et võistlus õhutab ja sisustab tegevust.

Kui mitte tänavusel talvel, siis ilmselgelt järgmisel — kaitseliit ja naiskodukaitse, kel esirinnalise rohkusega teeneid suusatamise harrastamisel Eestis, protsendisuusatamisele!

Soomes on see juba teostatud. Protsendisuusatamise sisu on lihtne, kuid selle tagajärjena seda tõhusam. Kõik üksused, grupid, võistlevad suusatamises, kuid esijoones mitte niipalju esikohtadele teatud distantsil, vaid — osavõtjate, s. o. suusatajate, rohkusele protsentuaalselt oma koosseisule. On mõistetav, et esialul resultaadid ei saa ulatuda 90-nele ega 100-le protsendile, kuid vähemgi saavutus on alguseks väärtuslik.

Protsendisuusatamine, võistlus osavõtu rohkusele suusatamises, see on parimaid tegureid suusatamise arendamisel kaitseliidus.

Toomas Kivi.

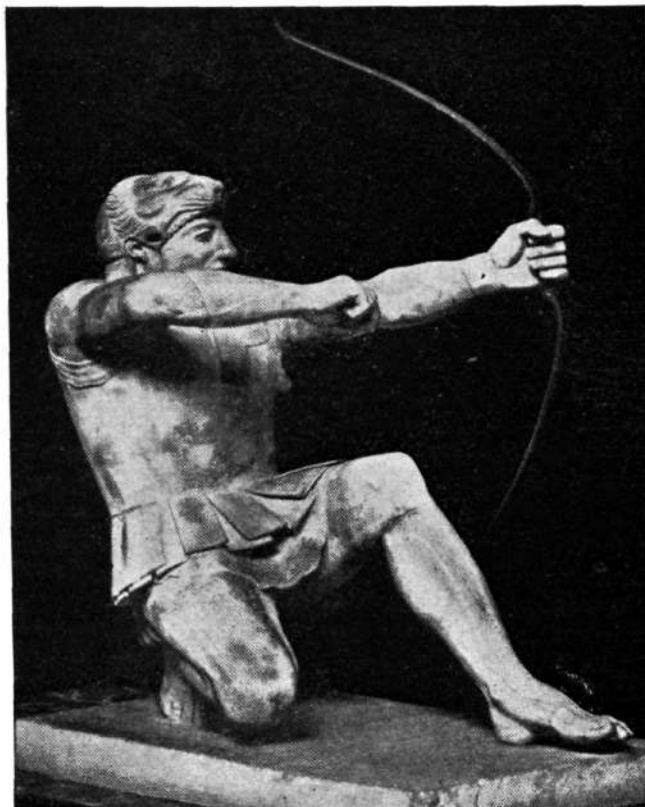
PUUNUIAST MOODSA TULIRELVANI

Vanemaid teateid inimkonnast omandame jooniseist, mida ürgaja koopaelanik oma elamu — koopa — seintele kriipseldanud. Need joonised peamiselt kujutavad loomi, kellega tolleaja inimene kas pidas vihast võitlust või kelle ta oli taltsutanud ja pannud end teenima. Nii võitluseks loomade vastu kui ka nende taltsutamiseks olid vajalised relvad. Ürginimene oli seega kütt. Esimeseks relvaks oli arvatavasti lihtne puunui, millest aga peagi arenes viskenui, mis on kivi kõrval küll vist vanim viskerelv. Need relvad olid loomulikult ainult abinõuks elu ülalpidamisel, kuid nende käsitamist pidi harjutama. Harjutusist, millest ürgaja inimene tundis rõõmu oma oskusest teatud relva käsitada ja milles kõigi osavõtjate võimed ei olnud ühesugused, kujunesid välja võistlused. Neid võistlusi võiks vaadelda kui laskespordi ürgkuju, kui vanimat spordiharu inimkonna ajaloos.

Laskmisest ja laskespordist sõna otseses mõttes ei või küll olla juttu seni, kuni laskmiseks kasutati veel laskuri füüsilist jõudu. Alles mehhaanilise laske-relva tekkimisel, kui inimjõud kas täiesti või osaliselt asendatakse mehhaanilise jõuga, hakkame rääkima laskmisest praeguses mõttes.

Esimeseks tõeliseks peagu juba mehhaaniliseks laskerelvaks on vibu. Inimjõudu läheb siin tarvis ainult vibu pingulitõmbamiseks, kuna tõukejõud juba peitub vibus eneses. Millal vibu leiutati, pole kerge kindlaks teha. Arvatavasti aga viimisel jääajal — 25.000 aastat enne Kr. s. — oli vibu oma algkujus juba olemas. Tehes läbi mitmed arenemisastmed on vibu saanud niivõrd täiuslikuks relvaks, et on püsinud tarvitusel meie ajani.

Ajaloolise aja alates etendab laskmine ja laskesport inimelus tähtsat osa. Tõelise spordiharrastuse leiame vanade greeklaste juures. Ka nemad tundsiu vibu kui sõja-, jahi- ja spordirelva. Apollo ja ta õde Artemis olid jumalikud eeskujud vibulaskmises. Vibu ei tarvitatud mitte ainult noole märkisaatmiseks, vaid teda kasutati ka kui jõuproovi pingulitõmbamises. Vanaaja sõjavibu oli kuni 2,40 m ja ta nooled 70—80 sm pikad. Jahivibu oli märksa kergem. Vibu laskekaugusest leiame andmeid säilinud kivitahvleilt, kus tõendatakse, et kuulus Anaxagoras lasknud vibu 520 m. Ka vanad roomlased käsitasid vibu, kuid seda ainult sõjaliseks otstarbeks; sportlik huvi laskmise nagu üldse igasuguse spordi vastu roomlasil puudub.

Vibulaskja Herkules.

Vibu kui sõjarelv leiab tarvitamist kuni vanaaja lõpuni. Nii ilmus 6. sajandil tundmatult autorilt koguni raamat vibu käsitisest, kus erilist rõhku pannakse laskekiirusele. Eriti kuulsad vibulaskjad olid türklased. Sultan Mahmud-Chan on aastal 1247 lasknud vibust 911 m kaugusele ja üks türklane Londonis 18. sajandi lõpul 800 m. Eriliselt soodsail tingimusil (tuul laskesuunas) tugeva vibuga ja vastavalt raske noolega pole need tagajärjed just võimatud, kuigi on arvata, et ka liialdused on võimalikud. Muide tõendatakse, et türgi nool oma metallise teraga 100 m kaugusest läbib ½ tolli paksuse laua.

Igatahes, olgu need andmed liialdatud või mitte, on selge, et laskeoskust hinnati kõrgelt ja et selliseid häid tagajärgi võis saavutada ainult sportimise teel.

Metsrahvaste juures on vibu tarvitusel veel praegugi. Vibulaskjaina on kuulsad indiaanlased. 50 m pealt indiaanlane tabab oma vastase ja 150 m kaugusest antud lask mõjub surmavalt. Mongoollased tabavad 50 m pealt 30 sm läbimõõduga sõõri päris kindlasti.

Moodne spordivibu on veel tänapäev tarvitusel. Nii on Inglismaal, Prantsusmaal ja Belgias vibulaskmine rahvusspordiks.

Esimeseks täiesti mehhaaniliseks laskerelvaks on vibupüss. Vibupüssi sünnikohta tuleb otsida idamailt. Greeklased ja roomlased ehitasid ta. Heron Aleksandriast nimetab teda „kõhupinge vibuks“, sest et tema pingulitõmbamiseks tuli toetada pära vastu kõhtu.

Rahvaste rändamise ajal oli vibupüss üldiselt tarvitusel ja püsis kuni tulirelva leiutamiseni. Aga ka tulirelva kõrval leiab vibupüss tarvitamist spordirelvana. Heast vibupüssist lastud nool läbib 200 m kauguselt kerge katte ja mõjus surmavalt. Keskaja vibupüssi ta raskuse tõttu (kaalus 7—8 kg.) kasutati ainult kaitserelvana kindluste kaitseks. Vibupüssi pingulivinnamiseks tarvitati erilist kangki. Ta laskekaugus ulatus 400 meetrini. Vibupüssi tarvitati aga ka jahi ja spordi otstarbeks. Need olid kergema ehitusega — 4½ kg raskused. Arvukaid andmeid sportlikust laskmisest vibupüssist omame 14. ja 15. sajandist. Laskedistants oli tavaliselt 60—90 m, kuid laskevõime spordivibupüssil oli kuni 300 m. Eriti armastatud oli vibupüss Šveitsis, kuulsal Wilhelm Tellil maal. Veel tänapäev harjutavad noored šveitslased enne tulirelva kättesaamist vibupüssist laskmist.

1500. a. paiku oli käsitulirelv sedavõrd arenenud, et teda võis võtta tarvitusele jahi ja spordi otstarbeks. Kuulipüss on sakslaste leiutus. 15. sajandi alul tunti seda ka Šveitsis. Sõjaliseks otstarbeks leidis kuulipüss esmakordset tarvitamist 15. sajandi keskel ja sajandi lõpul oli ta juba üldiselt levinud. Esimest korda tarvitati kuulipüssi sportlikuks otstarbeks 1493. a. Leipzigi laskurite peol. See oli rataslukuga ja vabalt jooksva kuuliga püss. Oma telje ümber keerlema ja seega kindlat len-

Vibulaskmine märklaudadesse 18. s. Saksamaal. Vanaaegne vaselõige.

Vibulaskjad 1500. a. Puulõige keiser Maximilian I ajast.

nujoont mööda jooksva pandi kuul alles 1600. a. Tähelepanev on, et veel 17. sajandi keskel oli laskevõistlustel vintpüssi tarvitamine keeldud. Nähtavasti oli selline püss niivõrd haruldane, et ühtlaste võistlustingimuste loomiseks tuli nende tarvitamine võistlustelt kõrvaldada. Umbes samal ajal võeti tarvitusele ka kivilukk. Kuulid olid sel ajal rauast ja tinast, neid läks 12—14 tükki ühte naela. Kaliiber oli 17. sajandi keskel 15—18 mm.

19. sajandil võetakse Ameerikas tarvitusele teravad kuulid ja Šveitsis konstrueeritakse 1852. aastal püss, mille kaliiber on 10,45 mm, mis on varustatud klappsihikuga 100 sammu peale ja mille laeng kaalub 16,6 grammi. Seega oli tolleaegse mõiste järgi saavutatud „väike kaliiber“. Sealt peale arenes püss kiiresti ja 19. sajandi kuuekümnendais aastais valitses üle maailma eestlaetav 10,45-kaliibriline vindiga püss.

Siis tuli suur samm eestlaetavast tagantlaetavani. Juba 1833. a. Nikolaus von Dreyse konstrueeris tagantlaetava püssi, mis järjekindla täiendamise järele pääsis praktiliselt tarvitusele 1864. a. 19. sajandi keskelt peale leiame peagu kõigi riikide sõjaväe relvana tagantlaetava püssi. Kuid jahipüss püsib eestlaetavana veel kuni 19. sajandi lõpuni.

Tagantlaadimisega ühtlasi tekkis ka padrun. Alguses sisaldas paberist valmistatud kest ainult püssirohulaengu. Varsti leiti aga praktiliseks ka kuul kinnitada padruni külge, paberist kesta ülalt nõoriga kinni sidudes. Gustav Adolf kolmekümneaastasest sõjas varustas oma sõdurid 12 säärase padruniga, mida kanti seljataga nahktaskuis.

Alguses valmistasid laskurid padruneid ise. Kuni

Vibulaskja 15. sajandist.

tarvitusel oli vabajooksuga kuulipüss, oli see ka võimalik. Vintpüssi levimisega tekkis nõue mehhaaniliselt valmistatud padruni järele. Metallpadrunile mindi üle 19. sajandi kuuekümnendail aastail, pärast seda, kui Flobert aastal 1845 valmistas stantsitud hülsi.

80. aastate lõpul vähendati kaliibrit 8 millimeetritele. Samal ajal võeti tarvitusele suitsuta püssirohi ja kuul kaeti kõvast metallist mantliga.

Haavlipüss tekkis alles 18. sajandi alul. Selle ajani pandi rõhku ainult linnujahile, kuna n. n. „madaljahist“ (jänesed, rebased) suurt ei hoolitud. Sellest on tingitud siis ka kuulipüssi jahiks tarvitamine. 1724. a. konstrueerisid inglased esimese haavlipüssi ja mõningate täiendustega oli see tarvitusel kuni 19. sajandi lõpuni, millal tulid tarvitusele tagantlaetavad ja kahe- ja kolmeauksed haavlipüssid.

Laskeriistade, eriti käsitulirelvade, ja laskemoona arenemisest on olnud rippuv ka laskespordi areng.

Keskajal lasus linnakodanikel kaitsekohustus. Juba sel põhjusel oli laskeriistade käsitamise ja laskeoskus tarviline. Tekkisid tolle aja vaimus laskeühingud, kes korraldasid valitsuse soodustusel laskevõistlusi. Sellise

sed võistlused kujunesid suurteks rahvapidudeks, millele ka naaberlinnad saatsid oma esindajad.

17. sajandil, alatise sõjaväe tekkimisega, kaotavad laskeühingud oma sõjalise tähtsuse. 19. sajandi alul läheb ka avaliku korra ja julgeoleku valve üle rahvaskaardile (Prantsuse eeskujul). Laskeühinguile jääb veel ainult puhtsportlik otstarve.

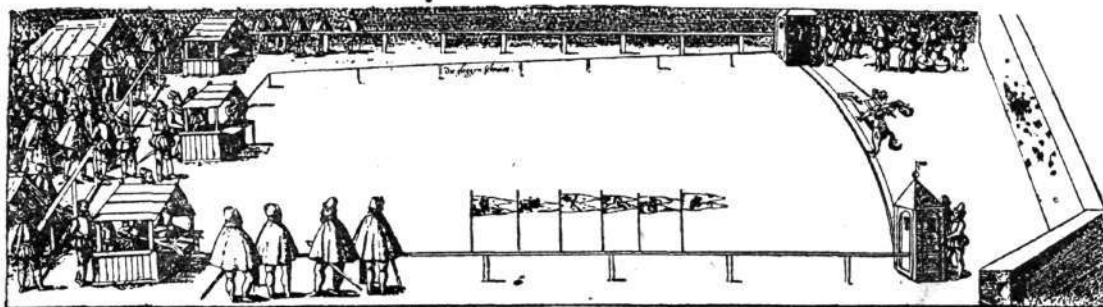
19. sajandi keskel, laskevõistluste arenemisel rahvusvahelisteks, kergib tähtsale kohale rahvustunne, oma rahvuse au kaitsmine. Šveitsi eeskujul asutatakse Skandinaavia riikides, Saksamaal ja mujal laskurite liidud, kes õhutavad ja arendavad laskesportlikku tasapinda. Palju aitasid selleks kaasa ka rahvusvaheliste laskevõistluste korraldamised.

Nõuded, mis laskureile üles seati ja mida ka saavutati, olid olenevad relvadest ja laskemoonast. Vanemal ajal oli laskedistantants võrdlemisi suur. Sellele vastavalt oli küll ka märk palju suurem praegu tarvitatavaist. Aastal 1472 lasti Zürichi laskevõistlustel 270 sammult (ca 170 m) sõõri pihta, mille läbimõõt 2½ küünart. Laskude arv kõikus 16 ja 28 vahel. Tänapäeva rahvusvaheliste laskevõistluste laskemaa on 300 m. Märk on läbimõõduga 1 m musta keskusega 60 sm. Terve märkleht on jagatud 10-sse ringi. Rahvusvahelistel matšidel lastakse 120 lasku à 40 lasku igast asendist.

Praeguse kõrge lasketasapinna juures on rahvusvahelistel võistlustel ainult esmaklassilised laskurid ja moodsad relvad ja laskemoon on võistlusvõimelised. Viimasel ajal on hakatud lasketäpsuse kõrval panema suurt rõhku ka laskekiirusele, korraldades võistlusi liikuvate kujude pihta laskmises.

Laskesport on olnud esmajoones ikka sport mehele. Naised hakkasid sel alal tegutsema alles hilja ja nende alaks on praegu peamiselt vibu ja väikekaliibriline püss (kal. 22). Küll on hilisemal ajal kuulda mõnest riigist häid lasketagajärgi naistelt suurekaliibrilisest püssist laskmises, kuid massiliseks spordiks ei ole see arenenud ega saagi areneda oma loomult.

Palju tähtsamal kohal seisab laskesport poistele. Eeskujuks on siin jälle Šveits, laskespordi klassiline maa. Kuid ka Rootsis, Inglismaal, Itaalias ja mujal pannakse viimasel ajal määratud rõhku poiste laskeoskuse arendamisele. Mitmes riigis on laskmine koolide õppekavades sunduslikuks õppeaineks. Nii lasevad rootsi koolipoisid rootsi ratsaväe püssist kal. 6,5. Suurt

16. sajandi lasketiir.

poolehoidu on leidnud väikekalibriline püss (kal. 22). Säärane valitsevate ringide toetus laskesporti arendamisele on palju kaasa aidanud, et laskesport kitsaist asjaarmastajate ringidest on muutunud massiliseks rahvaspordiks.

Nüüd püstolist. Keskaja „püstoli“ kui puht-sõjarelva võime jätta kõrvale. See oli süütenööriga süüdatav ja peamiselt ratsaniku abirelvaks. Alles kiviluku leiutamisega hakkas arenema ka püstol. Olles oma arenemises aeglane, tuli ta käsitusele kui sportrelv alles hilisel ajal. Püstolisporti sünnimaaks on Prantsusmaa, klassiline duellimaa. Harjutati kiirlaskmist käskluse järgi. Märkideks olid inimkujud. Ameerikas seevastu pandi rõhku ainult punktilaskmisele ringikujulise märklaua pihta. Laialdasema hoo sai püstolilaskmine alles käesoleva sajandi alul püstoli täienemisel praeguse tasemeni.

Samuti nagu püstolilaskmine tekkis ka haavlipüssisport hilja. Nagu juba tähendatud, vanal ajal oli jahipidamine kõrgema seisuse eesõigus, kus noobliks peeti jahti ainult lindudele ja selleks tarvitati kuulipüssi. Haavlipüss tuli tarvitusele jahiks 18. sajandil ja seda metsavaestel maadel, kus linnujahiks oli vähem võimalusi. Esmakordselt haavlipüss leidis tarvitamist sportlikuks otstarbeks 18. sajandi lõpul Inglismaal, kus korraldati laskmisi elusate tuvide pihta. Tuntud tuvide laskmise kohtadeks on praegu Monte-Carlo, San-Sebastian ja Ostende. Mandril lastakse elustuvide asemel õhkuvisatavate kujude pihta, samuti nagu liikuvate jäneste ja muude loomade kujude pihta.

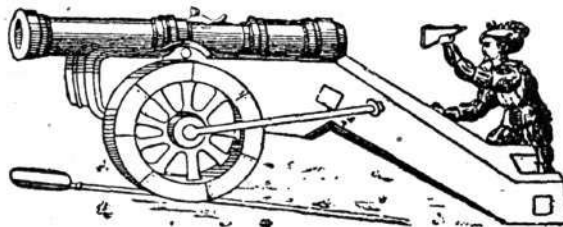
Eestis on laskesport imestamisväärne lühikese ajaga arenenud rahvusvahelisele tasemele ja muutunud massispordiks. Enne maailmasõda polnud meil veel aimugi laskekunstist. Iseseisvuse ajal arenes laskeoskus pea-

Keskaegne karteč, kuulipilduja ja kuulipüss ühes tuliriistas.

miselt kaitseväge kaudu. Kuid pöördepunkti laskespor-dis löi kaitseliit. Alates 1925. aastast kergivad järjekindlalt laskerajad üle maa, asutatakse laskurklubisid, korraldatakse kohalikke ja üleriiklikke võistlusi, kuni 1931. a. asutatakse Eesti Laskurliit. 1931. aastal võetakse esmakordselt osa Lvovis peetavaist ülemaailm-seist laskevõistlustest meie kohta võrdlemisi heade tagajärgedega, kuna varem mitmekordselt on edukalt võisteldud lähemate naabritega. Meie üksikute laskurite saavutused künivad maailmarekordide lähedale, kuna laskesport üldiselt on muutumas rahvaspordiks.

Eestis leiavad harrastust laskmised kõigist tulirelvadest — alates vabapüssist, lõpetades püstoliga. Eriliselt populaarseks on saanud väikekalibriline püss, mis on võetud tarvitusele ka noorsoo laskeoskuse ettevalmistusel.

ÄRKAMISAJA ORIENTATSIOONID JAKOBSON-KOIDULA-ALMBERG

Eesti iseseisvust on mõnelt poolt peetud ajaloo-sündmuste juhuslikuks kokkusattumiseks, mil minevikus pole põhja ega juuri. Eriti on seda vaadet levitanud mõned balti-saksa kirjanikud. Nii kinnitab A. v. Tobien oma mõne aasta eest ilmunud Liivimaa rüütelkonna ajaloo, et Balti riikide iseseisvus ei olevat sugupõlvade töö ega võivat teda tuletada 1905. a. revolutsioonistki, vaid selle juured ulatuvat ainult pinnale, mille tekitas 1917. aasta revolutsioon („Die Livländische Ritterschaft“ II. S. 253).

Revolutsioonide puhul on enimgi olnud seda, et kaasaegsed peavad neid mingiks „ajaloo lõpuks“ või katastroofiks, millest algab täitsa „uus taevas ja uus maa“. Alles pikapeale selgub, et revolutsioonivapustused, nii sügavad kui nad ei olnudki, õieti nii väga palju uut ei toonudki. Oluliselt muutsid nad ainult seni potentsiaalsel kujul olnud jõud — tegevaiaks jõududeks, nagu plahvatus muudab püssirohu varjatud jõu — liikumiseks.

Potentsiaalsed jõud, mis löid Eesti riigi, koondusid vähemalt poole sajandi jooksul. Ja kes nende puhul juba siis esimestena tõstsid kära, et nad ei taotle midagi vähemat kui Eesti lahtikiskumist Vene riigi küljest, — need polnud keegi muu kui balti sakslased ise.

Esimene, kellele balti sakslus neid etteheiteid hakkas tegema, oli C. R. Jakobson. See ärkamisaja suurim poliitikategelane on ka esimene, kellele kuulub au olla Eesti riikluse esiisaks.

Kui teda Kurgjal maeti, siis kirjutas Riia saksa leht „Zeitung für Stadt und Land“:

„Tõesti, see oli haruldane mees... Et üks seminari õpilane, kes oma kitsast erihariduse piiri enam ajalehtede kui teaduslike tööde uurimisega laiendanud, hakkab tööle ühest seisusest üht rahvast looma, eesti talupoegadest eesti rahvast sünnitama, eesti rahvast soome rahvaga ühte sulatama, sellega ühes suguvendi kunj Moskva linna väravate alla ja kunj Uraali mägedeni otsima ja kokku liitma, et terve Põhja-Venemaa Volga jõest Valge mereni, Uraali mägedest Soome laheni jälle oleks vabade soomlaste päralt ja Soome tsaari käsu järgi „Hakka peale“ Peterburi talvapälest kõlaks — see on tõesti ettevõtte, mis peaks paistma hullumeelne või naeruväärne, kui ettevõtja seda mitte suure külmaveresusega ja imekspandava õige arvestusega poleks püüdnud täita. Aga nõnda on see „kõrgete vaimuannete märk“.

Seda saksa lehe järelehüüet nimetas siis „Eesti Postimees“ — „peenikeseks, aga koledaks teotuseks“. (7. apr. 1882). Õigemini öelda, oli see — poliitiline demonstratsioon: pealekaebamine ja kahtlustamine vene riigivõimude ees eesti rahvusliku ärkamise separatistlike püüete vastu.

Kuipalju olid need pealekaebamised õigustatud? Teadagi ei kirjutanud C. R. Jakobson kuski midagi „separatistlikku“ — juba tsensuuri pärast mitte. Kuid me võime öelda rohkemgi: ta jäi ka oma mõtetes ja kavatsustes kui reaalspoliitik täiesti tollaegse seadusliku korra piiridesse. Seda tõendab ta kirjavahetus lähemate sõpradega.

Tõsi, C. R. Jakobsoni ideaaliks oli Soome. Ta oli seal ise käinud ja oma töös toetus ta ühtlugu sealseile näiteile.

„Soomemaa võib meile küll väga hästi õpetada, kuidas õige rahu võimalik on, sest seal on maapäevade peal talupojal niisamasugune hääl, nagu mõisnikulgi. Talupoegi ei kurnata seal ka lõpmata suure rendiga välja“ (Kiri 18. aug. 1871 J. Adamsonile, „E. Kirj.“ 1913, lhk. 312).

Kui Riias Liivimaa rüütelkonna maapäev kokku astus, et omavalitsuse uuenduse asjus seisukoht võtta, siis pani C. R. Jakobson oma „Sakalas“ otsekohe Soome eeskujuks:

„Praegu on meie maa kaalumas. Mõistame õigel ajal ohverdada ja on meil tõsist isamaa-armastust igal pool, siis tõuseme au poole. Soomemaa on seda valinud, mis teda au-oleku sisse on tõstnud“ („S.“ 22. apr. 78).

Vastuväiteile, et meie talurahvas veel ei olevat küps, vastas Jakobson:

„Arvame, et küllalt meie talurahvaseisus ju niikauel on, oma maa omavalitsusest osa võtta ja usume, et ta oma osavust ka täiesti üles saab näitama, kui temale kõik teed nii ära on seatud, et ilma takistuseta sõita võib“ („S.“ 9. dets. 78).

Kuid Jakobson ei läinud millalgi nii kaugele, et Soome eeskujul Eestile — autonoomiasit unistadagi. Säärased unistusi luges ta isegi kardetavaks:

„Keegi eestlane ei ole veel selle peale mõelnud, üht Vene valitsusest lahutatud seaduskorda asutada, ehk ennast politika asjades soomlaste külge soovida... Kui meie oma vaimu harimises soome keelest palju head loodame õppivat, siis ei taha meie ometi sellepärast veel üht uut riiki asutada. Seesugused mõtted võivad üksi neil olla, kes meie maad Saksamaa külge ära tahaks müüa“ (Kiri 5. mail 1868 J. Adamsonile, „E. Kirj.“ 1913, lhk. 122).

Mis oli siin muidu nii „käremeelse“ Jakobsoni mõõdukuse põhjuseks? Muidugi mitte hirm või kartus. Põhjuseks oli Jakobsoni poliitiline orientatsioon. Nähes Eesti talurahva tollaegset viletsust ja nõrkust baltisaksa aadli ja vaimulike võimu ja eestkostmise all lootis ta abi ja parandust vene valitsusvõimudelt ja vene vabameelselt seltskonnalt.

Nagu kõik tollaegsed ja veel hilisemad eesti haritlased oli ka Jakobson saanud täitsa saksa kasvatus, — mitte ainult ses mõttes, et ta saksa kirjanduses ja kul-

tuuris oli saanud õpetuse, vaid ses, et ta eesti rahva tulevikku nägi ainult saksastumises. Nii oli enne teda isegi nii väljapaistvaile eesti tegelasile, nagu keeleteadlane dr. Fählmann ja „Kalevipoja“ autor dr. Kreutzwald, eesti rahvuse püsimine olnud alles täitsa uskumatu asi. Eesti haritlaste saksastamist aeti siis juba teadlikult. Seda oli Liivimaa kindralsuperintendent Ferdinand Walter 1864. a. Riia maapäeva avamisel rüütelkonnale otsekohe südamele pannud — Eesti ja Läti maarahva saksastamise asjas parandada, mis seni tegemata jäänud (Tobien: Die Livl. Ritterschaft, II. lhk. 158). Kuna koolid olid alles saksa vaimulike käes, siis avanesid seks suured võimalused. Otse kindralsuperintendenti sihis töötas ta õpilane, Valga kooliõpetajate seminaari direktor Zimse, keda tunti tubli pedagoogina, ja Jakobson, nagu ka paljud teised eesti tegelased, oli omakorda Zimse õpilane.

Täitsa saksastatud noormehena sattus C. R. Jakobson 1863. aastal Peterburgi ja vast seal võõrsil 8 aastat elades ärkas ta rahvuslikult.

Venemaal olid need parajasti kuulsad „kuuekümnendad aastad“. Nikolai I valjule tegurlusele oli Krimmi sõja katastroofi peale järgnenud vabameelne „suurte uuenduste ajajärk“. Talurahvas lasti pärisorjusest vabaks, maale ja linnale anti omavalitsus, kohtud reformeeriti keiser Aleksander II käsul, kuma uuenduste inspiraatoriks oli keisri vend suurvürst Konstantin, kelle tütrele, pärastisele Greeka kuningannale Olgale, Jakobson andis saksa keele tunde.

See oli vene vabameelsuse, ühtlasi ka vabameelsema rahvusluse kevad. Ses erksas õhkkonnas sattus Jakobson pealegi vanemate eesti haritlaste, n.-n. „Peterburi patriootide“, ringi, kes keisrikottagi ulatudes sealjuures end eestlastena tundsid, nagu prof. J. Köhler, keiserlik ihuarst dr. Karell j. t., ja läbikäimises olid ka läti rahvusliku ärkamise juhtidega, eeskätt „Peterburgas Awises“ toimetaja Christian Waldemariga. Nende üldsiht oli — vene vabameelse uuendusliikumise abil toetada ka balti pärisrahvaste vabanemispüüdeid saksa ülevõimu alt.

Varsti asub C. R. Jakobson Peterburist ajakirjanduslikule võitlusele eesti keele ja kooli eest ja saksastamise vastu, — esiotsa J. V. Jannseni „Postimehes“ ja hiljem, kui Jannsen liig teravast konfliktist sakslusega hoidus, omaenda „Sakalas“. Ja 1870. a. „virutab“ ta oma „esimese tuletungla“: avaldab „Kolm isamaa kõnet“, kus kogu senine saksa koolide õpetus vastuoksaks pöördakse ja seal mikskipandud vana Eesti paganusaega, s. o. esimest eesti iseseisvuse aega enne sakslaste maaletungimist, kuulutatakse „eesti rahva valguseajaks“, sakslaste võimuaega — pimeduse ajaks ja käesolevat aega — uueks koiduajaks.

Eesti iseseisvus kui mingi võrratu kõrge rahvuslik ideaal muistseks kuldseks minevikuks oli nimetatud. Ühe hoobiga oli Jakobson saanud eesti väljapaistvaks rahvajuhiks, kes sakslaste poolt kõige rohkem vihatud, eestlaste poolt aga tormiliselt austatud.

C. R. Jakobson ei olnud loodud kõnemees ega olnud see kaugeltki ainult tema isiklik mõju, mis tema ümber sünnitas rahvusliku liikumise laine.

„Just need, kes ise voolu sees seisnud,“ jutustab üks nooremaist kaasaegseist — J. Tõnisson —, „võivad tunnistada, et rahvusliku ärkamise vaimustuses oli midagi suuremat kui kirglik austus üksiku inimese vastu... Et meie hinge kinni pidades „teda ennast“ kuulasime, tuli sellest, et me tema suust seda ootasime, mida meie eneste hing loomusunniliselt ihkas.

Meie oleme inimesed. Meie oleme rahvas! Meie nõuame kui rahvas oma kodumaal õigusi! Meie tahame elada! Meie tahame edeneda ja kasvada! See oli lihtsates sõnades Jakobsoni õpetuse tuum. Vähemalt nõnda saime meie temast aru.

Orja lapsed, kes teo-päevade tulisest ahjust tulid ja oma ihu küljes kehalise vägivalla kui ka hingel rõhumise vermeid põlemas tundsid, pidid saama vabadeks inimesteks“ („Postimees“, 31. dets. 1908).

*

Jakobsoni ees pidi kohe kerkima küsimus, kellele oma võitluses toetuda. Tema usaldus sakslaste vabameelsuse vastu kaob järjest:

„Ma tunnen iga päev elavamalt ära, et sakstelt meile ühtegi ei ole loota. Jumal teab, et mul tõsine nõu oli nendega käsikäes käia, aga seal ei saanud ma muud palka, kui silma ees häid sõnu ja selja taga surma haavu. Näen ma soomlasi Ingria maal, kes venelaste seas elavad ja siiski soomlasteks on jäänud ja ka ikka edasi saavad jääma, siis ütlen ma, venelastest ei ole meil ühtegi karta.“

Nii kirjutas Jakobson Peterburgist 9. mail 1870. aast. J. Adamsonile ja 23. okt. 1871. a. lisas ta täiesti otsustunult juure:

„Sõbrust eestlaste ja sakslaste vahel enne ei ole loota, kuni eestlaste partei suurem ja nende õigused sakslaste õigusest üle käivad: siis on nad sunnitud sõbrust pidama, muidu mitte.“ („E. Kirj.“ 13, lk. 273—274, 314.) Kahjuks on see ettekuulutus täitsa täide läinud.

Oli parajasti Saksa-Prantsuse sõda, kus saksa väed Napoleon III omi puruks löid. Need hiilgavad võidud aina tõstsid sakslaste rahvuslikku uhkust ja Jakobson osutus siingi prohvetiks. Ta nägi ette, mis pool sajan-dit hiljem, meie päevil, juhtus, et saksluse laine nüüd ka idas sõjani üles lööb. Ses ennustuses toetus ta ühe haritud eestlase muljeile Saksamaalt:

„Saksamaa vael on suur õnn olnud, aga õnn teeb sagedasti uhkeks ja juba räägitakse, et Saksamaa raja mitte ükski Strassburg ja Metz pole, vaid ka Baltimeri ja tema, Saksa, provintsid ja meie Eesti ja Läti rahva isamaa... Mina arvan, et ühel päeval meie armsal isamaal jälle üks kole veretants saab mängima“ (Kiri 15. nov. 1870 J. Adamsonile).

*

Jakobsoni vene orientatsioon sattus rahva seas soodsale pinnale. Juba aastakümneid varem, raskete nälja-aastate järele, oli rahvas oma viimse lootuse veeretanud Vene keisrile. Et „hingemaad“ saada, mindi hulgaliselt „keisri usku“.

Saksa vaimulike poolt tembeldati selle usuvahetusliikumise põhjuseks pettelootusi, mida vene preestrid olevat talurahva seas levitanud. Dr. H. Kruus on oma uurimuses („Talurahva käärimine Lõuna-Eestis XII sajangu 40-dail aastail“, Tartu, 1930) näidanud, et seda „petmist“ ei olnud ja et seda tegelikult polnud vajagi. Seks oli küllalt talurahva põlisest umbusaldusest mõisniku ja sakslaste vastu, ühendatud omaenda häda ja abituse tundega. See lõi hingelise dispositiooni, mis valmis igast ölekõrrestki kinni haarama. Küllalt oli juhuslikest kuuldusist juutide väljarändamise üle naaberkubermangust ja rahva primitiivne assotsiatsioonivõime tegi sellest varsti müüdi keisri poolt lubatud „soojast maast“, kuhu usuvahetajad võivad ümber asuda. Ja see müüt levib kulutulena massi enesesuggestiooni ja nakkamise teel, ilma et ükski valitsusvõimude seletus või surveabinõudki teda suudaksid kaotada, kuni viimaks kibe kogemus ise „fata morgana“ murrab.

Dr. H. Kruus tähendab õigusega, et see usuvahe- tust põhjustanud ühiskondlik-poliitiline hingeelu oma põhijoontes jäi püsima ka järgnevail aastakümneil, eriti ärkamisajal. Ta sai siis aluseks mitte enam usu- liikumisele, vaid müüd juba poliitilisele ideoloogiale, mis, tundmata veel oma rahva omajõudu, otsis endale tugipunkti välispoolt oma rahvast, Vene riigivõimult (lk. 409).

Ses toetumises talurahva alateadlikule dispositioonile oli Jakobsoni poliitika tugevus ja ka nõrkus. Tugevus selles, et ta kohe sattus tänuilikele ja vastu- võtlile pinnale ja sealt pikemate raskusteta võis ha- kata edasi ehitama. See oli peagu mässulipp, see vene riigilipp, mille eesti talupoeg siis igal kroonupühal oma mõisnikule trotsiks masti tõmbas.

Nõrkus seisis aga selles, et talurahva traditsioo- niline usk „keisri armusse“ jäi liig naiivseks ja poliitiliste tuulte pöördumisel tõi enda järele raske pettu- muse, mis aga järgnes alles pärast Jakobsoni enne- aegset surma.

Mis puutub Jakobsonisse endasse, siis näitavad ta kirjad, et ta oli oma orientatsioonis rohkem teadlik ja vähem naiivne kui seda võis ütelda tema järelkäi- jaist ja isegi paljudest lähemaist kaastöelistest.

Sakslaste poolt tembeldati Jakobson Vene maru- rahvustaste — Moskva slavofiilide ja venestajate — käsilaseks. Selle vene voolu poolt, mis siis juba oli tõusul, pakuti küll Jakobsonile isegi otsest koostööd sakslaste vastu, nagu näiteks Tallinna linnanõunik A. Tšumakovi poolt (kiri 5. maist 1880, „Post.“ 20. 3. 28). Kuid Jakobson hoidus sellest voolust teadlikult eemale, et mitte oma käsi siduda.

Poliitiliselt tegi Jakobson kaunis selget vahet vene vabameelsete ja marurahvuslike voolude vahel. See paistab eriti silma ta Peterburi kirjast J. Adamsonile 7. märts. 1870. „Suur rõõm on näha, kuidas nüüd suurem jagu Vene seitungisi Eesti ja Soome rahva iseõiguste eest hakkavad rääkima. See küll Moskva Zeitungide meele pärast ei ole, kes kõik kas või väevaldsel vii- sil venelasteks tahaksid teha, aga see Moskva partei ei tähenda palju ses tükis, sest et meie armas keisri

herra iga rahva seltsi ühel viisil oma südame peal kannab. Hilja aja eest tagasi on ka üks venelane, Fle- rovski, ühe paksu raamatu venekeeli see üle kirju- tanud, kuidas Vene riik üksi siis õige vägevaks võiks saada, kui Vene valitsus Soome seltsisi sinna aitada, et nad oma enese vaimuharimisele jõuaksid. Sel viisil saaksid, ütleb ta, slaavi ja soome seltsid ikka kokku hoidma, ühes koos sakste vastu võitlema ja sõbruse sees ühendud jääma. Flerovski on ju mitu raamatut vene keeles kirjutanud ja tal on kuulus nimi. Aga ka mitmed ajalehed kirjutavad sessamas vaimus, nagu nimelt suur „Peterburi vene Zeitung“. Eks see meid ei või rõõmustada?“

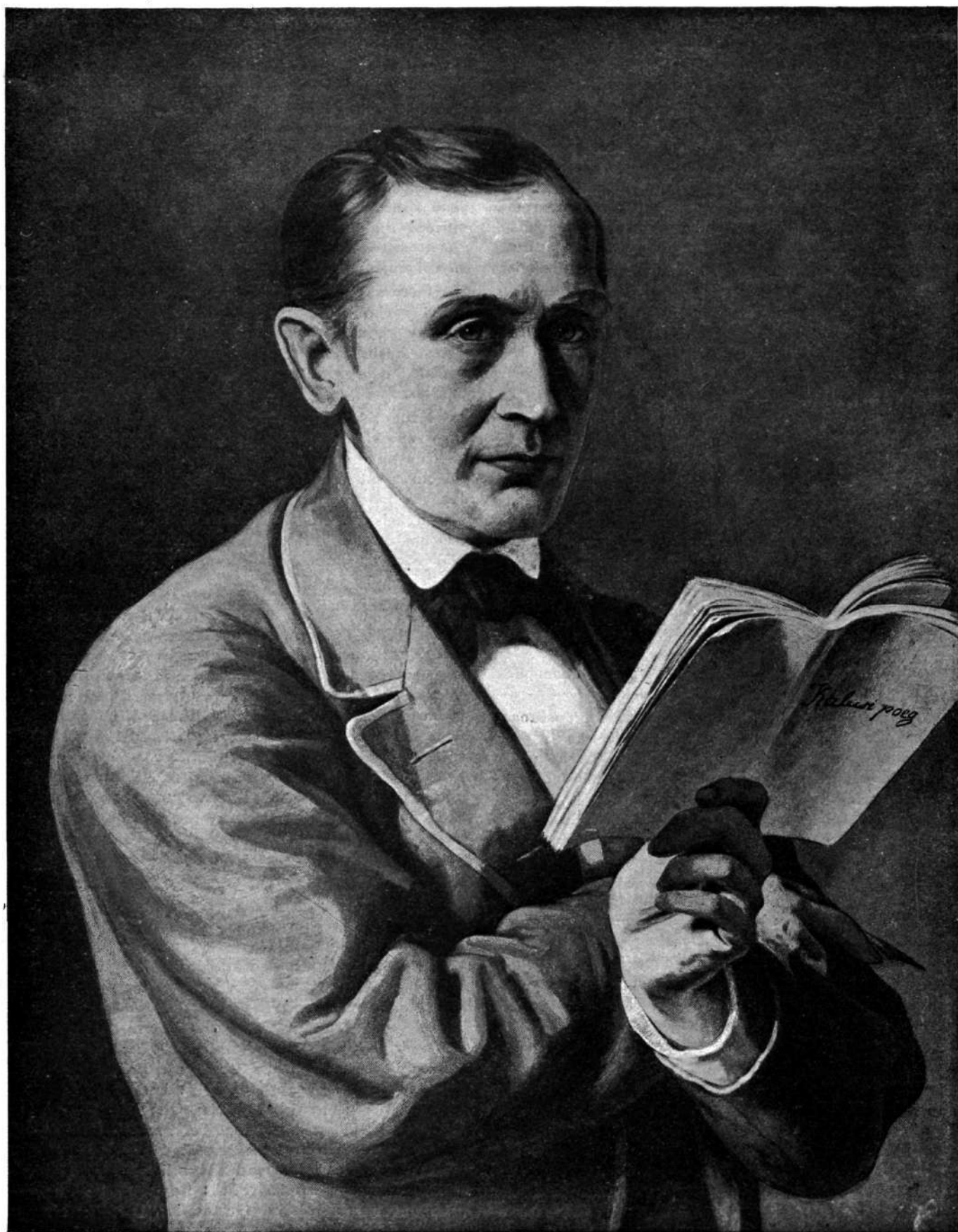
Flerovski oli vene vabameelse publitsisti V. V. Bervi varjunimi, kes 1861—1886 avaldas rea raama- tuid ja kirjutusi ühiskondlik-poliitilistest ja filosoofi- listest küsimustest. Ta esindas n.-n. „läänlasi“, kes Venemaa edu nägid Euroopa vabameelse kultuuri omas- tamises.

Kuna tol ajal, pärast Poola 1863. a. mässu juba vene rahvuslik vool, eesotsas M. Katkovi „Moskovskija Vedomostiga“ järjest rohkem pead tõstis ja esialgselt mõõdukas-vabameelsest ikka tagasikiskuvamaks kal- dus, siis pani Jakobson oma suurima lootuse „meie armsa keisri herra“ peale. Kuid Aleksander II nõrk iseloom oli liig alistuv mitmesuguseile mõjudele, et alul võetud vabameelset kurssi järjekindlasti jätkata.

Kui aga Jakobson võrdles venelasi sakslastega, siis ei jäänud tal mingit kahtlust. See paistab ka ta samast kirjastki:

„Ma tunnen ikka enam ja enam ära, et venelas- tega sõbruses käies meie üksi neid eesmärke kätte võime saada, keda meie rahva paremad mehed taga nõuavad. Vaatame selle vastu Saksa kirjadesse, mis sealt leiame? Eesti rahva õigustest seal keegi ütengi ei räägi, vaid üksi sakste õigustest meie maal. Eesti ja Läti rahvast nimetab näit. Schirren shaaka- lideks ja ütleb otsekohe välja, et neil ütengi õigusi ei olla. Bocki kõige suurem arm meie vastu on see, et ukсед lubab lahti hoida, kellest läbi käies eestlased sakslasteks võivad saada. Nõnda kõik...“ („E. Kirj.“ 1913, lk 275).

Schirren ja Bock olid aga vaimsed juhud tolle aja Balti saksluse võitluses Vene tsentralisatsiooni vastu. Prof. C. Schirren vallandati 1869. aastal Tartu ülikoo- list ta Leipzigitis ilmunud kärede brošüüri eest „Liv- ländischer Antwort“ — Liivimaa vastus — slavofiil Jüri Samarinile, kus Vene poliitikale Baltimaadel ki- bedalt vastu astuti. Mõni aasta hiljem sai ta ajaloo professori kateedri Kieli ülikoolis. Balti publitsist V. von Bock andis umbes samal ajal Saksamaal välja „Livländische Beiträge“, kus jutlustas Baltimaade lahutamist Vene riigi küljest. Oma võitluses vene võimu vastu lähtusid mõlemad balti saksa ajaloolistest õigustest, kus pärisrahvail muidugi ei olnud kohta. Veel rohkemgi: pärisrahvad olid sellele ajaloolisele õi- gusele samasuguseks hädaohuks nagu Vene valitsuski. Ja mõjukaimaks rohuks pärismaalaste hädaohu vastu peeti nende võimalikult kiiremat saksastamist.

Eesti lauluisa Fr. Kreutzwald Kõhleri maali järel.

See saksastamine oli just, mille vastu oli pöördud Jakobsoni võitluse terav ots. Selle võitluse vajadust püüdis ta eriti selgeks teha Koidulale, kelle isast J. V. Jannsenist teadis, et see sakslaste vastu on palju järeleandlikum.

„Vaadake, kuidas meil kooliasjad seisavad... Kui aga seesugust asja venelased teada saavad, mis nad siis saavad tegema? „Võivad sakslased sel mõõdul germaniseerida, siis on meil veel enam õigust russifitseerida!“ Neil oleks ka seks õigus!..“ (Kiri 29. 3. 1870, „E. Kirj.“ 1912, lk. 39).

Kuigi sakslased Jakobsoni tembeldasid sotsiaal-demokraadiks, oli ta tõeliselt ainult rahvuslane, kes isegi võitlust seisuste vastu liiaks pidas:

„Väga rumalasti teeksime, kui üldse rüütlite vastu hakkaksime võitlema. See oleks meie eneste hukatus. Seisusi peame puhtast puutumata jätma; üksi germanide vastu peame võitlema. Venelaste poolt ei või meil milleski kartust olla, sest mis meile nende käest paha võiks tulla, seda kanname nüüd ja kümne võrra sakste käest oma seljas. Venelasteks ka keegi meie rahvast ei saa ja ei või teha, seda näeme Ingriamaa soomlastest... Aga kui praegune sakste valitsus meie maal sel mõõdul 10 aastat edasi läheb, siis on meie rahvusel ots peal ja eestlase nimi saab mustlase nimega ühe järje peale langema.“ (Kiri 28. 4. 1870 Koidulale.)

Jakobson esindas ärkamisaja radikaalset voolu. Mõõdukamat esindas „Postimehe“ väljaandja J. V. Jannseni ringkond. Vahe polnud aga üksi mõõdukuses, vaid peaaegselt orientatsioonides. See selgub eriti Jannseni tütre ja abilise Lydia Koidula kirjavahetusest „Uusi Suometari“ peatoimetaja A. Almborg-Jalavaga. Kuna Almborg nagu üldse toleaeegsed vanasoomlased asus Vene suhtes orientatsioonil, mis enim sarnanes Jakobsoni omale, siis arenes sellest kirjavahetusest esimene ja huvitavaim Eesti-Soome välispoliitiline vaidlus.

Koidula tunnistas küll, et „tõlid sakslaste ja venelaste vahel on meile suureks tuluks“ (12. märts 1870). Aga ta umbusk venelaste „abi“ vastu oli palju suurem kui Jakobsonil:

„Mina ei armasta sakslaste poliitikat meie Baltikas mitte, aga hiljemal aegil astub venelaste jalg liig nobedasti sakslaste vastu esile kõige väe ja võimusega: see ei ole meile mitte hea. Teine lugu on, kui Vene kroonu meie oma politika- ja haridustööd kergitab, teine lugu, kui sakslaste õigust koguni ärakaotatakse enne veel, kui meie rahvas oskab iseennast edasi avitada.“

Koidula umbusk Vene vastu on nii suur, et samad vene kirjandustooted, mis Jakobsoni rõõmustavad, Koidulat aina uute kartustega täidavad:

„Kas olete kuulnud Flerovski venekeeli raamatust „Soome sugude ühendamisest“, mis meie kasuks kirjutatud? Tema ja mõne teise sõnad on liig vara välja tulnud, kõrgemal kohal kiirustab see taga meid hoolikalt vahtima, annab sakslastele mõõga kätte, mis kroonut hirmutab.“

Eestlaste ümberrahvustamise hädaohtu suhtes on Koidula kartused risti vastupidised Jakobsoni omadele. Kuna Jakobson venestamisse ei uskunud, saksastamist aga kümne aastaga kartis õnnestuvat, arvas Koidula:

„Sakslasteks Eesti rahvas millalgi ei saa, see on tõsi, kui päike taevast, aga... on karta, et venelaste keel ja sugu võimust võtab enam kui hea on Eesti pinnal. Nemad on nii targad heaga tegema, mis sakslastel pahaga korda ei läinud. Ja rahvas ei ole veel osav küllalt oma kahjust aru saama.“

Kuna vanasoomlased võitluses rootsluse vastu samuti nagu Jakobsoni Vene riigivõimult tuge otsisid, luges Koidula tarviliseks otsekohe soomlasi hoiatada:

„Soomemaal ehk on rohkem karta, kui palju Soome sõpru usuvadki. Venemaa politik otsib piirirahvaste kindlat, vaikset sissesulutamist Vene soo sekka — nüükaia tahab seda, kui veel rajarahvas ise ei ole nii haritud, et võiks kultuuriliselt vastu panna. Meie pool võib seda parem näha, kui teil; meie ees ei arvata tarvis olevat nii suurt kavalust näidata. Jumal anna, et mina mitte Cassandra sõna ei räägi!“ (19. aprill 1870.)

Vastuses neile üle lahe hoiatustele avaldab Almborg 26. mai 1870. a. kirjas oma poliitilise credo:

„Siin küllalt tuntakse seda hädaohtu, mis meid idast ähvardab... Ainuke abinõu... vastupanna on see, et oma rahva seas püüame äratada rahvuslikku iseseisvuse tunnet, mis võib meie rahvast alles hoida kõikides tormides... Aga just selles peavad soomluse sõbrad, n. n. „fennomaanid“ kannatama kõige suuremat vastupanu — mitte Venemaa poolt, vaid, kurb küll, oma maa meestelt... Osa haritud klassist, iseäranis ametnikkude hulgas... on küllalt sõge uskuma, et ainult praeguse olukorra (status quo) alalhoidmine võib kaitsta meid Vene ülevõimu eest, s. t., et... kõik kõrgem haridus ka edaspidi peab jääma rootsikeelseks. See erakond, kes ei saa muust aru, kui et soomlastel tuleb olla kas rootslased või venelased (tertium non datur, nende arvates) ja kes peab tööd soomluse heaks samatähenduslikuks Vene politikale kaasaaitamisega, öeldes, et „fennomaanid“ oleksid valmis müüma oma isamaa Venele, kui ainult kaubakontraht oleks kirjutatud soome keeles,“ — see erakond on see, millest meil on rohkem hädaohtu karta, kui Eesti sõsarad arvavadki. See on küll tõsi, et Vene politika arvab siis ennemini saavat Soome oma küüsi, kui rootslus sealt on kadunud, mispärast ta ka ei ole takistanud meie rahvuspüüdeid, vaid, vastupidi, edendanud neid; aga... minu meelet näib see olevat täitsa võimata... Ei, venelasteks ei või soomlased ilalgi muutuda, seda teeb juba 600-aastane veriviha võimataks. Kõik see ei takista, sellega olen küll nõus, et Venemaa on ja võib saada meile veel enam kardetavaks. Aga... ühtki rahvast pole veel vägivaldaga mahamurtud, kui ta ise pole annud selleks põhjust.“

Samasuguse kindlusega võib minu arvates kallis Eesti rahvaski lootuses ja eneseusaluduses vaadata vastu oma tulevikule. Tõsi küll, et tema seisukoht Venemaa vastu on veel hädaohtlikum, kui meie oma, aga

kui teiselt poolt meelde tuletada kõiki neid kannatusi ja hädasid, millest Eesti rahva elu on läbi käinud, ilma et nad teda oleksid saanud võita, siis ei ole põhjust meeleheitmiseks... Seepärast... ärgem kahelgem eesti ja soome rahva tulevikus, vaid uskugem, et kord meilegi koidab rahvusliku iseseisvuse ja vabaduse ilus päike, kui ka meie silmad kunagi ei saa näha selle kiiri.“ („Koidula ja Almbergi kirjavahetus“, lk. 19—21.)

Ses kirjas on iseloomulik soomlase otsustanud vastupanutahe seal, kus eestlased alles kas ühele või teisele poole kahtlevad. Vägisi manab see silme ette palju hilisemad sündmused 1918/19. saatuslikult aastavahetusest. Võib-olla tuleb see soomlase soodsamast positsioonist ja rahvusliikumise vanemast east. Võib-olla aga ka lihtsalt põhjamaalse iseloomu suuremast visadusest. Igathes, kui Koidula vastab, et „kui tuttav on mulle kõik teie jutt, — *tout comme chez nous!*“ (kõik nagu meilgi, 31. mail 1870), siis tähendab Almberg, et ühes suhtes soomlaste positsioon on eestlasest raskempi:

„Ma arvan siiski, et ühest küljest „estomaanidel“ on kergem jõuda oma kavatsuste täitmisele. Ja see on nimelt, et Eestis ei ole mingit Saksa lihtrahva s.t. Meil siin Soomes on $\frac{1}{8}$ kogu rahvast rootslased ja see asjaolu teeb soomlase edenemise palju aeglasemaks, kui muidu. Pealegi aitab see meie maal enam või vähem rootslust alal hoida, sest see rootsi rahvas ei või soomlasteks muutuda, vähemalt kulub selleks, kui see olekski võimalik, aastasadu. Teil sellevastu sääraat takistust ei ole. Kui rahvuslised aated kord on ärganud ja mõjuma hakkanud, peab teie haritud saksa rahvakiht eestlasteks muutuma, sest teda ei toeta mingisugune saksa rahvus lihtrahva seas.“ (27. juuni 1870, lk. 28.)

Kui palju tõtt on Almbergi meeletuletustes, näeme veel meie päevilgi, kui Helsingi linnavalitsus vast viimasel aastal sattus oma maa enamurahva kätte, kuna Tallinn seda on juba veerandsada aastat.

*

Eesti rahvuslik ärkamine sündis uue Saksamaa ühinemise ajal ja Saksa-Prantsuse sõja mürinal. Kuidas see sõda Balti idakalda tulevikku mõjutab, see küsimus pidi juba tol ajal igale poliitiliselt mõtlejale tulema meele.

Jakobson ennustas sel puhul võidurikka saksluse uut „tungi idasse“. Nii vastujalgne kui talle muidu Koidula oli koduse poliitika suhtumises sakslaste ja venelaste vastu, — siin jagas ta kõigest hoolimata Jakobsoni vaatekohta, olgugi et ta kirjavahetaja Almberg, kes Vene toetuse asjus oli Jakobsoniga ühel meelel, just siin sellest järsult erines.

Almberg oli Koidulalt paaril korral pärinud selle arvamist Saksa-Prantsuse sõja üle:

„Et Teie hoiate prantslaste poole, arvan kindlasti. Aga mis kasu loodate sõjast omale maale? Siin Soomes on kõige enam Prantsuse poolehoidjaid, kuid on palju neidki, kes soovivad sakslaste võitu. Nende hulgas olen minagi. Mina mõtlen nii: kui Venemaa kõr-

val on suur ja tugev riik, siis on see meile kasuks. Kõik oma vabadused oleme saanud ajal, mil välised hädaohud on ähvardanud Venemaad, nagu näit. esimese riigipäeva, kui oli mäss Poolas. Nii siis on hea, et Saksamaa saab võimsaks; siis peaseme meie edenema. Mis jälle sellesse puutub, et Saksamaa võiks saada hädaohtlikuks Europa kultuurile ja vabadusele, siis arvan selle olevat liialdatud kartuse. Nii haritud rahvas, kui sakslased, ei või enam 19-ndal aastasajal tahta teisi orjadeks teha. Teie, kes ligemalt tunnete sakslasi, võite öelda, kas olen eksiarvamisel.“ (Kiri 14. okt. 1870, lk. 39—40.)

See on sama seisukoht, mis maailmasõjas viis Soome jäägrid vabatahtlikena Saksa ridadesse Venemaa vastu sõdima. Ja sama maailmasõja ajal arvati veel meilgi, et ega nii haritud rahvas nagu sakslased ei või teisi enam orjaks teha. Kuni siis 1918. aasta selle arvamise tegi paljaks illusiooniks.

Koidula ei taha enne Almbergile vastata ja vast teiskordse pärimise peale kirjutab asjast. Siis osutub, et tema tunded on mõistusega järsus vastolus:

„Ma arvan, Soomes on sümptaatia võidetud rahva pool suurem, kui minul... Prantslased on kütist ikka teeninud. On suur maailmaajalooline akt, see Saksamaa uueste ja ümberloomine praeguse sõjaga keiserriigiks, nagu seda vana Barbarossa unistanud. Ka mõtlen ma, et me võime küll ühe iseenesest nii eheda ja tüsedra rahva hägemoniast Europa politikale head oodata.“ (16/28. veebr. 1871.)

Nii on tundmuselt Koidula äge Saksamaa pooldaja, just niisama nagu ta isagi. Ja see pooldamine näib otse tingitud olevat Balti-Saksa kultuuri mõjutustest.

Hoopis teine on aga lugu, kui Koidula laseb kõnelda oma mõistusel. Siis annavad tooni mitte enam saksa kultuuri alateadlikud mõjutused, vaid juba päris teadlikud eesti rahvuslikud huvid, ja neist välja minnes on orientatsioon hoopis vastupidine:

„Nii palju kui küll kirjutatakse ja kõneldakse sellest, et Saksamaa ei salli vallutamispoliitikat: isu tuleb süües, ja piiride tasandamine (õiendamine), see on ikka naabrirahvale vähe hädaohtlik. Schlesvig-Holstein, Elsass, Lothringen — nad kõik langesid sealsete sakslaste õigusel Saksamaa alla; ei hoolita, et seal veel teisi õigusi on.

Siin meie pool ei peeta Saksa-Vene sõda mitte imelooks; niisugusid sakslasi on meil küllalt, kes seda soovivad... Tagavarasoldatid kutsutakse välja meie maal ja terves riigis, ja et Vene valitsus vaatab kõõrdi sakslaste võidule (valitsus, mitte keiser), niipalju on ka tõsi. Kui ka nii ruttu ei juhtu sarved kokku, ei tea, kas ükskord riid Vene- ja sakslaste vahel ei saa olema rahutäht Austria ja noore Saksamaa vahel?

Venelaste venestamis-idee on saanud uut jõudu Saksa sõjast ja sakslaste vastupanek siin läheb veel kõvemaks sakslaste võidust. Nii palju sümptaatiat, kui mul on germaanlaste sisemise aususe vastu, ma kordan, Prantsuse võit oleks meie isamaa politikale parem olnud.“ (Lk. 51—52.)

„Rahutäht“ Austria ja Saksamaa vahel tõusis palju enne kui algas tüli Venega. Aga selles oli Koidulal õigus: Saksa-Prantsuse sõda tõstis sõjakat rahvuslust nii sakslasil kui ka venelasil ja hoolimata Bismarcki tagasihoidmisest läks Saksa-Austria sõjaliidu järele vahekord Venega nii pinevaks, et sündis Vene-Prantsuse vastasliit ja seega olid võetud positsioonid maailmasõja heitlusteks.

Veel katsus Almborg Koidulat oma Saksa orientatsioonile soodustada:

„Mis Teie isa politikasse puutub, siis mõistan küll, et „Prantsuse politika oleks sellele parem olnud“. Aga mina ei saa kuidagi arvata, et Saksagi võit oleks Eestimaale liiga hädaohtlik ja et see takistaks Teie „eneseharimist“ iseäranis suurel määral. Niipalju kui mina aru saan, peaks see teile, eestlasile, olema kasuks, et sakslased (Eestis) ja venelased on omavahel riius. Kas ei ole see parem sellest, kui Te üksinda seisaksite venelaste vastu? Ma arvan, et venelased selleks, et sakslasi suuta allasuruda, tahavad eestlasi edasi aidata ja neile sõbrad olla. Nii on vähemalt siin Soomes olnud. Venelased tahavad maha suruda rootslust, mida nad vihkavad, ja sellepärast edendavad nad soomlust. Ma tean küll, et see sünnib ainult sel põhjusel, et nad sel kombel hõlpsamini arvavad võima venestada meid, aga selles nad petavad iseendid. Kui soomlus siin kord on võimule peasnud, ei lange see enam iialgi veneluse alla.“ (24. märts 1871, lk. 57—58.)

Sellele vastust Koidula kirjades enam ei leidu. Kirjavahetus kestab küll veel kaua, aga ei puuduta enam välispoliitilisi küsimusi. Võib-olla ka seepärast, et isiklikul kokkusaamisel üksteisega juba palju lähemalt tutvunud ollakse ja palju isiklikumad küsimused esirinda nihkuvad.

Kuid Almborgi viimne kiri oleks väärinud vastust, sest ta sisaldab asju, mispärast veel tänini mitmed soomlased meist, eestlasist, küllalt aru ei saa.

Almborg tunnistab küll, et Eesti asend on poliitiliselt märksa hädaohtlikum ja eksponeeritum kui Soomes. Almborg ei võta aga küllalt arvesse, et ka rootslased on väikerahvas, kel enam ei ole imperialistlikke vallutamiskavatsusi, mida aga küll on saksa suurrahval. Ja need kavatsused asetavad Eesti nagu kahe hiigla veskikivi vahele. Seepärast on ka Eestile ikka märksa rohkem muret teinud küsimus, mis tuuled

puhuvad ta suurte naabrite pool, oma asendi tõttu on ta hädaohus sattuda nende sõjatalermaaks.

*

Niisuguste poliitiliste orientatsioonidega astus Eesti oma teadlikule eluteele poollesaja aasta eest. On imestust äratav, kui püsivad need orientatsioonid on olnud kõigist pärestistest pettumustest hoolimata.

Jakobsoni Vene orientatsioon elas üle kõige raskema kriisi 80-dail ja 90-dail aastail, kui vene valitsus kõigist vabameelseist uuendustest loobus ja ainult paljast venestamist hakkas taotlema. Siis tekkis tema asemel 1905. revolutsiooni liikumises uus orientatsioon mitte enam vene keisri, vaid vene rahva vabameelsuse peale. Pärast 1917—1920. a. revolutsiooni vapustusi on sellest orientatsioonist veel üle jäänud meie kommunistide venemeelsus.

Veel rutem tuli Koidula ringkonnal pettuda lootustes kodumaa sakslastega lähenemisele. Koidula vend Harry Jannsen tegi seks kihutust, andis 1881—1884. a. välja saksakeelset lehtegi („Die Heimat“). See tapeti sakslaste poolt surnuks vaikumisega. Sestsaadik on lähenemiskatseid sakslasile mõne ringkonna poolt võetud ette ainult 1905. a., kui Vene revolutsioon, ja — maailmasõja ajal — kui Vene reaktsioon kippusid liiga tegema.

Need toetumiskatsed ühele või teisele naabrile pidid ainult seda tungivamaks kasvatama iha ükskord ometi muutuda passiivsest objektist suuremate naabrite poliitilises mängus — iseseisvaks subjektiks. Selle saavutamiseks oli õige instinkt C. R. Jakobsonil, kui ta slavofiilide toetust kasutades ometi loobus oma käsi nendega sidumast, samuti Koidulal, kui ta kõigi oma sümpaatiate juures sakslasile ometi Saksa imperialismi läbi nägi.

Hilisemal ajal on ärkamisaja romantikat peetud naiivseks. Nagu siit näeme, ei olnud ärkamise juhid kaugeltki naiivsed. Ei töötanud nad ka mitte ainult silmapilgu vaimustusest, vaid oma hiiglatööle asudes, et „ühest seisusest üht rahvust teha“, olid nad teadlikud määratumaist raskusist, mis seisid ees, ja nende usul ei puudunud see traagiline põhi, mida Almborg väljendas nägemuslikult: „Kord meilegi koidab rahvusliku iseseisvuse ja vabaduse ilus päike, kui ka meie silmad kunagi ei saa näha selle kiiri.“

Ed. Laaman.

SUUSAPALL

Pallimängu tehnikka: pall paisatakse õhku suusa abil (ülemine pilt) ja lüüakse lendama 75 sm pikkuse kaitse abil (paremal).

Huvi suusaspordi vastu tõuseb järjekindlalt. Seda tõendasid selgesti päevad enne jõulupähi, kui suusasporditarvete laod ja ärid mõne päeva jooksul sõna tõsiselt mõttes osteti tühjaks.

Suusatajate read aina järjekindlalt tihenevad. Noored teevad suusatamise oskuse alal silmanähtavaid edusamme. Ei ole langu ega tõusu, kuhu ei pääseks suusamees. See tõendab suusatamise oskuse tasapinna tõusu. Loodame, et ei ole kaugel aeg, millal suusaspordi alal jõuame järele vennasrahvale Soomes.

Suusaspord, eriti aga selle ala raskeim osa, mäesõit, ja sellega ühenduses murdmaasuusatamine vajab varajast järjekindlat ettevalmistust. Töö peab algama maast-madalast, kui kondid veel on pehmed ja painduvad ja julguse ja tahte tuluke lõkendab silmis. Noorusest peale peab suusamees kasvama ühte suuskadega, siis saavutatakse mehe-eaks tarviline vorm.

Murdmaasuusatamises ja mäesõidus ülitähtsat osa etendab just jalgade töö ja tasakaal, ja sellest on tingitud ka suuskade valitsemine ja juhtimine. Nende tähtsate tegurite arendamiseks on tarviline siin tuua sisse elemente, eriharjutusi, milliste harrastamine ei tekitaks erilisi raskusi kulude ja ka maastiku suhtes ja tõmbaks ligi arvuka pere suusamehi. Lihtsaimaks on n. n. „kulli“-mäng, kus suusatajad mängu olukorra kohaselt on sunnitud kiiresti muutma suunda, sooritama pöördeid jne. kas „kulli“ eest põgenedes või „kullina“ teisi taga ajades.

Soome kaitseliidus on hakatud erilist tähelepanu juhtima suusamängudele ja tegevuskavasse on juba sisse võetud „suusapall“. See mäng arendab tugevasti jalgade tööd ja oma elevusriikka tegevusega on heaks vahelduseks ja meelelahutuseks.

Mäng sünnib jalgpallivälja suurusel maa-alal, kas metsas või lagedal. Mängitakse kahe vastaspoole

meeskonna vahel, iga meeskonna koosseisus 6 meest: 1 väravavaht, 2 kaitsjat ja 3 tormajat. Mängijad liiguvad suuskadel, keppideta, jalgpalli suuruse nahast kesta ja õhukummiga varustatud palli löömiseks ja veeretamiseks tarvitades iga mees üht 75 sm pikkust lõpposas jämedaks minevat puust keppi. Iga meeskonna tegevuse eesmärgiks on katsuda lüüa vastasele rohkem väravaid. Üldiselt mängu reeglid sarnanevad jääpalli omadele.

Oleks soovitatav ka meil säärase mängu sisse toomine. See aitaks tunduvalt kaasa suusaspordi taseme tõstmisele, eriti aga nendes kohtades, kus maastik on lame, kus puuduvad künkad ja mäed, kas või näiteks meie Läänen aa'. E. L.

Vasakul: sarnaselt toimetatakse palli löömist kõrvalt.

All: ja nii tabada jalgade vahel asuvat palli.

KAUGE IDA SEGADUSTE KATEL

JAAPAN JA HIINA — MÕNINGAID TÕDESID HIINA ÜLE

Kui Mandžuuria konflikt poolteise kuu eest häiris Rahvasteliidu ja kogu tsiviliseeritud maailma, võttis õige suur osa Euroopa avalikust arvamisest ja a p a n i v a s t a s e seisukoha. Samuti loodeti siis, et „arusaamatus“ lahendatakse teiste suurriikide surve õige kähu ja et Jaapani valitsusel eneselgi on piinlik, kuna teda olevat üllatanud „kõrgemate sõjaväelaste klike“.

Ometi jõutakse nüüd lõpuks üldiselt ikka enam arusaamisele, et tekkinud konflikt ei ole kuidagi juhuslik ega ainult kohaliku tähtsusega. Peab kõigepealt tule-tama meele Kauge Ida sündmuste ajaloolist arengut lähima 40 aasta jooksul, et mõista Jaapani visa kinnipidamist vähimaistki saavutustest Aasia kontinendil. Palju sellest, mis seal kaugel juhtunud pärast Jaapani-Hiina sõda a. 1894/95, on jäetud Euroopas tähele panemata. Sest Euroopal on ju oma kodused mured ja probleemid, mis takistasid jälgimast kaugete sündmuste arengut, mis ometi pidi viima praeguse kulminatsioonipunktini.

Igale keskmisele jaapanlasele, kes vähegi mõtleb patriootiliselt — ja patriootiliselt mõtlevad eranditult kõik jaapanlased — on Mandžuuria p ü h a k s maalaks. Vaevalt leidub Jaapani saarteriigis küla, mis poleks ohverdanud oma poegi Mandžuuria lahinguväljadel. Praeguse põlve jaapanlased kõnelevad eurooplasile palju

sellest sügavast vaimustuslainest, mis nende koolipoisi-põlves jätnud langenute transpordid Mandžuurias. Pärast sõda Hiinaga kisti Jaapanilt ometi ta võiduvili, Port-Arthur ja Dairen: teised suurriigid nimelt — Venemaa, Inglismaa, Ameerika, Saksamaa — astusid vahele. Kaheksa aastat hiljem, selle aja kohta kuulmatute vereohvritega vallutas Jaapan need maa-alad — siis juba Venemaa käest — uuesti. Sajad tuhanded jaapanlased on langenud kolmnurgas Port-Arthur—Mukden—Antung, s. t. Lõuna-Mandžuurias. Neid kohti külastanud reisijad teavad palju kõnelda jaapanlaste austusest nende kohtade vastu.

Pärast Vene-Jaapani sõda on Jaapani töö-stus ja k a u b a n d u s Mandžuurias teinud määratuid edusamme. Neil enestel seal oma saarteriigil, mille pindala võrdub õieti ju ainult Poola või Soome omale (388.000 rkm), on oma 63 miljoni elanikuga väga kitsas. Ühes Korea ja Formosaga on keiserriigil kokku 90 miljonit elanikku, seega ainult 30% vähem kui Ühendriikidel ta määratumul maa-larakal. Jaapanis on iga vähimgi maa-lapike üles haritud, aga ka kõige hoolsamal harrimisel ei jatku rahvale omamaa riisist. Jaapan on täieliselt elektrifitseeritud maa: sellisena asub ta Ühendriikide järele teisel kohal maailmas. Aga maal puudub oma käest süsi, metallimullad on vähesed, kehvad, Saha-

JAAPAN TUNGIB MANDŽUURIAS EDASI.

Jaapanlased on raske võitluse järele Panšani vallutanud ja hiinlased Kuopangtse suunas taganenud. Kogu Põhja-Mandžuuria territoorium on Jaapani kaitsekraavidest läbi küntud. Käesolev pilt on viimaseks Euroopasse jõudnud ülesvõtteks Mandžuuria sõjaväljalt, kujutades Jaapani väge kaitsekraavis.

Vaenlaste poolt äraõdetud relvad.

lini naftaallikad on osutunud vägagi nappideks. Ometi on ruumikitsuse tõttu arenenud vägev tööstus, mis annab leiba miljonitele töölistele, sadadele tuhandele kauplejaile, müüjaile — aga tooraineid ei leidu oma kodus küllaldaselt. Väljarändamisele on pannud riivi ette oma kitsendavate määrustega Austraalia, Uus-Merimaa, Ameerika, — ainukesed rahvatühjad ja kliimaliselt Jaapanile sarnanevad maad Vaikse ookeani ruumis. Neil tingimustel on otse loomulik, et Jaapan on kinnitanud kanda käeulatuses asuvas ruumiküllases Mandžuurias — seda enam, et seda varem nii lahkesti oli soodustanud Briti impeerium just jaapanlaste ekspansiooni kõrvalejuhtimiseks oma troopikalähedastest dominioonidest ja kolooniaist.

Mandžuuria, selle mineraalvaradest rikka ja viljaka põllupinnaga maa, n. ö. avastajaks oli Venemaa. Aga tsaaririik seisis savist jalgadel, Jaapani kollane päkapimees lõi talle Kauges Idas valusasti näppudele, ja mis kord unistati Peterburis, selle on nüüd teostanud Tõusva Päikese Maa. Jaapan on talitanud Mandžuuria koloniseerimisel nii konsekventselt ja kaugelenägevalt nagu seda vaevalt tunneb eurooplaste koloniaal-ajalugu. Suurte tööstusettevõtete, raudteede, kivisõe- ja rauakaevanduste kõrval kaeti kogu maa tiheda väikekaupmeeste ja käsitööliste võrguga, kes tihtigi ei elanud kuigi jõukalt, kuid ometi tundsid end emamaa kaitse all kindlaina ja töötasid emamaa kasuks. Mandžuuria vähimaski külas leidub jaapanlasest poodnik või habemeajaja ja need mehed on töötanud põhjalikkusega, mis on võõrad asumaade eurooplastele: Jaapani kindralstaabil on sada korda täpsemad Mandžuuria kaardid kui need olid Tšangtsolinil, kõnelemata selle praegustest järeltulijaist.

Seepärast ei või Mandžuuria praeguse vallutamise kava kuidagi olla sündinud ainult üksikute jaapani kindralite ajudes. Praegused sündmused — see on resultaat hulga aastate jooksul tehtud ja hoolsasti kaalutud ettevalmistustest, mis nüüd soodsal momendil viidi teostamiseni. Viimsed ettekäanded, mis jaapanlased esita-

vad oma sissemarssimise põhjusteks, on õieti tähtsusetad; üksikasjaline kava oli valmis ammu; Hiina on praegu vastuhakuks nõrgem kui kunagi varem ja Euroopa suurriigid on Kauges Idas kaotanud või kaotamas oma mõju: Britil on käed-süled täis muresid Indias, prantslasile annab tegu kääriv Indo-Hiina, Saksamaa on reast väljas, Nõukogude maal on kodus nii palju tegetmist, et ta jaapanlaste aktsiooni ainult hirmunult julgeb pealt vaadata.

Jääb veel Ameerika! Jaapani Manžuuria-aktsioon riivab õige tugevasti Ameerika huve ja põhimõtteid. Aga seegi suur võistleja peab vist jääma ainult kirjalike protestide juure — ei ole temalgi kodus kõik korras, küll aga on muresid liig palju.

Ja kuna Genfis, Pariisis ja Washingtonis Mandžuuria sündmusi arutatakse rohelise laua ääres, jätkab Jaapan oma võidukäiku Mandžuurias. Jaapanlased avavad seal „kaubanduslikke“ õhuline sõjalisest baasist Mukdenist igasse ilmakaarde ajal, millal tööstus ja kaubandus on sõjasündmuste tagajärjel halvatud. On üle võetud panku, Jaapani ohvitserid asuvad kohalike poliitiseivõimude instruktoreiks, Jaapani insenerid uurivad ja avastavad uusi maapõuevarasid.

Hiinale ei jää üle muud kui protesteerida. Vastupanuks on ta liig nõrk. Ja maailmas niisuguseis küsimusis käivad jõud ja õigus sageli käsikäes...

Seda Jaapanist ja ta püüdest. Nüüd aga Hiinast.

*

200.000.000 töötut: peagu pool kogu Hiina elanikest on võimaluseta endale teenida eluüalpidamist... Selle arvu andis Hiina valitsus ise teada Rahvasteliidule.

3.000.000 inimest tapetud röövliite poolt... 3.000.000 inimest uppunud viimastes uputustes... 45.000.000 inimest ähvardab näljasurm lähimas tulevikus... Need arvud on Hiina siseministeeriumi aruandest. Viletsuse piirkondades on inimesesöömine päris harilik nähtus. — Ka see on siseministeeriumi aruandest.

Ainuüksi Kiangsi provintsist on põgenenud 10.000.000 inimest. Samas provintsis on purustatud 100.000 elumaja, hävitatud väärtusi 700.000.000 dollari suuruses.

Vangilangenud Hiina bandiidid.

5.000.000 inimest suri läinud aastal nälga ainult selle tagajärjel, et ühe kindrali — Feng-Yü-siangi — armee asus Schansi ja Schensi provintside. Samadest provintsidest müüdi aasta jooksul 100.000 noort tütarlast teiste provintside lõbumajapidajatele — osalt vanemate poolt, osalt röövlitsevate „armeelaste“ poolt.

Jangtsekiangi uputuse all on maa-ala, mis on üle kolme korra suurem kogu Eesti maa-alast. 30 miljonit inimest on täiesti peavarjuta. Aga uputus vististi suureneb kevadel, sest korratuste, võimude võimetuse ja rahva põgenemise tagajärjel puruneb alatasa uusi kaitsetamme, mis kord ehitatud Hiina tsivilisatsiooni tuhandeaastase ajaloo kestes... Ja ometi oli see maa seal Hiina viljakandvaim, rahvatihedaim, linnaderikkaim osa.

Hiina miljonite õnnetute hädakisa võib tõusta taevani — aga kasu ei ole sest vähimatki. Elementaarsetimadki inimlikkuse käsud ei maksa tänapäeva õnnetuste, vägivalla- ja kaose-Hiinas. Ka igasugune välisaktsioon aitamiseks on võimatu, sest Hiinas ei ole mingisugust organisatsiooni, mis tagaks, et toetus läheks häda vähendamiseks, mitte aga mõnele rüüstavale kindralile... Hiinal enesel pole — vähemalt lähimate aastate jooksul — võimalik midagi teha õnnetuse pehmemdamiseks. Ega ole oodata ka korra täielist jaluleseadmist.

Iga dollar, mis võimud pressivad rahvalt välja või saavad nende varanduste konfiskeerimisest, kulutatakse „armeede“ ülalpidamiseks, mis vampiiride sarnaselt imevad välja rahvalt viimse veretilga. Summad, mis võiksid minna õnnetute viletsuse pehmemdamiseks, kuluvad relvade ja sõjamoona ostmiseks hangeldajailt. Enam kui 5.000.000 sõdurit elab vaesestunud rahva kulul. Peale nende veel 3.000.000 mitmesuguste provintsiarmeede sõdurit. Täpset või ligikaudset sõdurite summat Hiinas ei tea Jumalgi taevas, kuna igal kindralikesel on oma röövarmee. Enamalt jaolt ei erine need millegagi harilikest bandiitidest. Ometi on nad varustatud moodsaimate relvadega: kahuritega, kuulipildujatega, lennukitega, tankidega, autodega...

Nankingi keskvalitsusegi 1931. a. eelarvest läks 87,5 protsenti sõjaväelisteks väljaminekuteks. Alatised bandiitide ja kommunistide mässud igas riigiosas nõuavad tänavu vist keskvalitsuselt veel sõjaliste väljaminekute suurendamistki, kui ta tahab end kuidagi nimetada keskvalitsuseks. Nanking ostab vahetpidamatult aina sõjavarustust. Ja üksikud provintsid — temale vastu panuks — ostavad samuti ja hoogsasti kõike seda, mida nõuab massiliseks inimestetapuks moodne sõjateadus. Maksud, maksud, maksud...

Hiina valitsus nõuab Genfis ja mujal oma esindajate kaudu suuresõnaliselt, et tal lubataks oma asju „korraldada“ kodus iseseisvalt, välisriikide interventsiioonita. See võimalus on talle antud. Ja tagajärge sellest „korraldamisest“ näemegi endi ees. „Ühinemise“ hiiüdsõna Hiinas ei tähenda midagi muud kui ühe või teise võimupüüdjate grupi kattesirmi oma röövvalitsuse pealesurumiseks. Nii on asjade tõeline seisukord.

Kord ometi peaks maailm loobuma eksiarvamistest Hiinas valitsevate parteide sihtide ja püüete suhtes! Iga üksiku „Hiina ühinemisest“ karjuva kindrali või grupi püüe on ainult maksude sissepressimiseks võima-

likult palju alistada neid etnograafilisi gruppe, mida parema nime puudumisel nimetatakse koos hiina rahvaks. Aga hiina rahvast, natsiooni, ei ole olemaski! On küll olemas mongooli rass, kuhu kuuluvad need mitmekesised rahvad ja suguharud, kes Hiinas elavad. Aga põhja-hiinlaste ja lõuna-hiinlaste keelte, kommete, mõtte- ja eluviiside vahel on erinevus suurem kui näiteks norralaste ja greeklaste vahel Euroopas; šantunglane ja šinkianglane saavad teineteisest aru palju vähem kui portugallane ja leedulane... Hiina on maailmajagu, kus elab küll enam-vähem üks rass, mis omakord on lõhenenud niisama suureks hulgakaks rahvusteks kui neid on Euroopas. Ainus side — seesama, mis Euroopa elanikkonna teeb üheks inimkonna grupiks — on rassi side. Alles siis, kui hiinlased ise jõuavad selle põhitõe äratundmisele, tunnustavad vastastikku üksikute gruppide iseseisvuse puutumatumust, alles siis saab Hiinas võimalikuks kestev rahu. Praegu — see on sama ajajärk, mis valitses Euroopas keskaja ajal — samuti piirideta, sõdivad riigikesed. Ja samuti 96 protsenti rahvast kirjaoskamatuid...

Hiina — see on praegu kaos. Ta on lahinguväljaks ka kommunismile, kes segadustes püüab levitada võimu Aasiale. Mis siis ime, et Jaapan, kel — nagu nägime eelpool — on määratud elulised huvid Mandžuurias, püüab vähemalt seal luua korda. Ja kui teised suurriigid veel edasi peavad kinni sellest omapärasest Haydoktriinist, mis nõuab „lahtiste uste“ poliitikat Hiinas küll kõigile riikidele, kuid ometi ei luba ühelgi kordaloovalt segada Hiina asjadesse — nii kaua kestavad Hiinas kurnavad segadused, nii kaua triumfeerib seal kommunism. Seepärast — see on asja tähtsaimad külgi — võib vist Jaapani otsustavat vahelesegamist ainult tervitada tsivilisatsiooni ja ka maailmamajanduse huvides. Nõudmine, et Jaapan täieliselt tõmbuks tagasi Mandžuurias, võrdub enesetapmise nõudmisele mitte ainult sealsel 1½ miljonile jaapanlasele, vaid ka mandžuurlasile enestele. Jaapan eales ei loobu oma seisukohast Mandžuurias. Kui aga Hiina natsionalistid vääramatult seda ikkagi nõuavad, tähendab see paratamatult sõda: ühepoolne ja lõputu sõda bandiitide vastu, sest korralikku sõjaväge ei suuda Hiina Jaapanile vastu seada ega luua.

E. V.

Kaitseliitlased!

Hakake „Kaitse Kodu!“ tellimiste kogujaks oma ümbruskonnas. Sellega teete Teie suure teene kaitseliidu pere ühisele häälekandjale ja võite omandada soodsat tasu ning kingitusi. Huvitatul pöörata lähemate teadete saamiseks „Kaitse Kodu!“ talituse poole Tallinnas,

Kaarli t. 8.

LEANDER REIJO MÄLESTUSEKS

L. Reijo †

Ühel sompasel sügistalve ööl kadus N. Vene piiri läheduses jäljetult Eesti ingerlaste hing ja seltskonnategelane. Ainult tume vereloik valgel lumepinnal tunnistas seda kohta, kus tapeti too õilis ingeri poeg.

Põlgus nende tumedate varjude vastu, kes röövisid tublilt isamaapojalt tema elu, sunnib meid seda enam pidama kalliks langenud sõbra mälestust.

Au temale ja põlgus mõrtsukaile!

*

Soomest, Viiburi linnast üle lahe rännanud Reijonen'ide sugust võrsus Leander Reijo. Ta sündis praeguses Vene-Ingeris Kulla külas 5. jaanuaril 1904. a. jõukate vanemate esipojana. Lapseiga möödus murelt kaunis kodus. Kooliikka jõudnud, palus poiss: „Taat viekää minna kouluun“. Ja sinna ta viidigi seitsmeaastaselt. Suur oli aga noore ingerlase imestus, kui koolis kõneldi mitte seda keelt, mida ta kodus oli kuulnud, vaid võõrast, vene keelt. Et aga venekeelne kool poisile kõike ei suutnud anda, mida noor hing vajas, siis jätkus õppimine kodus soome keeles.

15-aastasena pidi Leander jätma oma sünnipaiga ja nii armastatud ema ja tulema pagulasena vene võimude poolt tagakiusatud isaga üle piiri Eestisse. Ühiselt ehtasid nad väikese majakese piiri ääre jõekaldale, endisele kodule just vastu. Jäid elama küll samasse külla, aga teise riiki, kandes rinnus igavest lootust — jõuda kord koju. Isa aga suri varsti pagulasena, jättes pojale pühima palve: „Raistele, kunnes kaatut!“ (Võitle kuni langed).

Eestis jätkas L. Reijo õppimist Väiküla kõrgemas algkoolis. Et vene haridusega raske oli võidelda aadete eest, läks ta Soome, kus lõpetas Kanneljärvel rahvaõpistu. Kahekümneaastase noormehena kodukülla ta

gasi tulles oli tal selge kujutus oma elutööst. Ta tõi külla rahvustunnet, lõi ingerlaste südameisse isamaa-armastust ja kõneles hõimudest, kes olid kaugel lahe taga ja lähedal ühisel isamaal.

Et töö oleks tulukam, asutas ta ühes julgustunumatega „Ingeri seltsi“, mille elu ja hing oli ta oma viimse südamelöögini.

Seltsi liikmete arv kasvas kiiresti ja varsti kajastid ingerlaste keskel soomekeelsed laulud endiste vene soldatlike laulude asemel.

Oma väikese majakese esitoa andis ta seltsi raamatukoguks ja lugemistoaks, kus ka koosolekuid, püha-päevakooli ja lauluharjutusi peetakse veel praeguseni.

Kui kodukülas, Kullal, uued aated juba juuri ajasid, katsus julge veri jõudu ka kaugemal, teistes külades. Aga seal tuli juba kokkupõrkeid, sest esimesena tuli muuta venekeelsed koolid rahvakeelseks.

Rahvast oligi ju kerge võita, aga venemeelsed ja vene hariduse saanud õpetajad, leivaküsimuse teravnemist ja oma keele selgeks õppimist kartes, asetisid järselt õigeile püüetele vastasrinda. Kuid alati sõbralik ja lahke, siis juba „Ingeri kuningas“ suutis siingi oma kindla tahtega õige tee saavutada.

Kallivere 6-kl. algkool muudeti soomekeelseks — tänu sulle, langenu!

1926. a. sügisel jõuti seltsi asjadega juba nii kaugemale, et võidi kirjutada oma ajalehte-kuukirja „Sana-seppä“. Lehe vastutavaks ja peatoimetajaks oli Leander Reijo surmani. Ajalehe otsekohene ja õige toon viis ta venemeelsetega kord kohtulauagi ette, kust ta tagasi tuli hiilgava võidu ja tööle julgustatud südamega.

1927. 12. 27. — s. o. jõulude viimasel pühal — kui asutati Kallivere kaitseliidu rühma, astus ka Reijo kaitseliitu. Kirikust laulatuselt sõitnud, jättis ta pul-

L. Reijo sõjamehe mundris.

malised ja mõrjsja lauda, minnes ise kaitseliitlase varustust vastu võtma (mida jagati samas majas). Kui vanemad sugulased talle ta teguviisi ette heitsid, naeratas ta öeldes: „Naise võtsin enese, püssi aga teie kaitseks.“

1930. a. algatas L. Reijo ka Väiküla algkooli rahvakeelseks muutmise küsimuse, kuid see nõudis rohkem tegevusvõimet ja julget õigustunnet kui on seda neis, kellelt L. Reijo lootis abi, s. o. koolitegelasis, esijoones õpetajais.

1930. a. võttis L. Reijo enda peale kaitseliidu rühmapealiku kohustused, saades lisa vastutustundele ja vabatahtlikule töökoormale, mis oli juba niikuinii suur. Olles kahe seltsi esimeheks (Kullal ja Kaliiveres), rühmapealikuks, ajalehe tegevaks toimetajaks, vallavolikogu liikmeks, ta tihti töötas väsimuseni põllul kündes, külvates, soid kuivatades ja uute hoonete ehitamisel, mis küll jäid pooleli. Tema põhimõtted kiusasid teda, sundisid töötama üle jõu, sest kõik talutarbed pidi tin-

gimata kodus valmis tehtama, oli see puulusik, reha, pink, kapp või laud, kõigeiks leidus kodumetsas puud.

Lastele ta oli võrratu isa, tal leidus ikka hetki, kunas pojakest tõsta lae alla ja tütrekesele naeratada läbi väsimuse.

Nüüd ei ole teda enam. Ta langes võitluses, mis oli mitte elu ja surma, vaid isamaa ja surma peale. Teda ei ole enam, kuid on mälestused temast ja need ei kustu, ei kao, nagu ei või kaduda aated, mis saatsid teda hällist selle mullani, mille vabaduse eest ta julge veri voolas.

On masendav ja ühtlasi võitlusele kihutav tunne, kui pureb teadmine, et kangelane, kes on võidelnud vabaduse eest, viimse paiga sai orjastatud mullapõues.

Su aatelipp oli süütuse valge,
Oli lootuste lipp sul heleroheleline,
Lipp isamaa-armastuse koidupunane,
Mälestuste lipp sinust jäi must leinaline.

I. L.

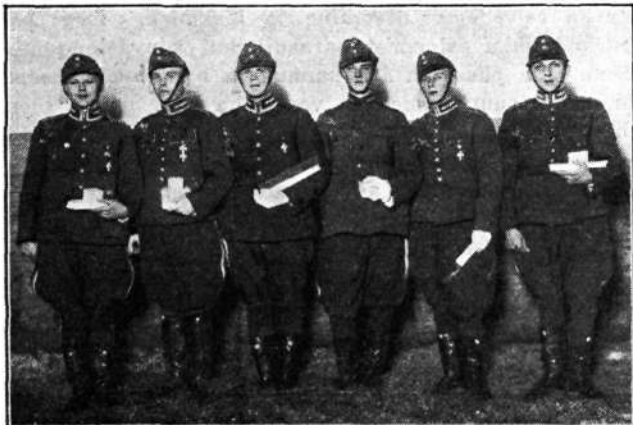
RATSAVÕISTLUSED

Kaitseliitlased-ratsamehed näitasid head kooli ja häid tulemusi

Laupäeval, 12. dets. 1931. a., pühitses Tallinna maleva üksik eskadron oma 7. aastapäeva. Sel puhul korraldas üksiku eskadroni pealik A. Kepper soojas maneežis (Gonsiori tän. nr. 15) eskadroni omavahe- lised ratsavõistlused.

Hüppevõistlustel (noortele) on Tallinna maleva pealiku kolonel Pinka poolt kolmele parimale pandud välja auhinnad. Ühesuguse võistlustasapinna juures tuli esimeseks malevlane S. Jürgenson hobusel Mart. Teiseks tuli malevlane Lieberg hobusel „Barbara“. Kolmandaks malevlane Tiets hobusel „Ellen“.

Hüppevõistlused edasijõudnuile toimusid kaitseliidu ülema kindral Roska auhindade peale.

Tallinna maleva üksiku eskadroni maneeživõistluste võitjad: vasakult paremale — Russmann, Otsmann, Becker, Weiss, Ehrenberg ja Jürgenson.

Esimeseks ja teiseks tulid vastavalt pealikud Becker ja Russmann hobusel „Ermas“ ja „Kungs“, kolmandaks ja neljandaks malevlased E. Jürgenson ja Weiss hobustel „Aita“ ja „Lutu“. Kõik neli omandasid kaitseliidu ülema poolt annetatud auhinnad.

Rebasepüük järgmise numbrina oli huvitav pala. Rebane oli väga väle ära lipsama „jahimeeste“ eest, nii et viimaseil oli tükk tööd enne kui said kätte „rebase“ saba. Rebaseks oli malevlane Põlendik.

Raiumisvõistlus oli nelja lõppvõistlusele pääsenu vahel hra G. Toferi auhindadele. Esimese auhinna omandas pealik Becker hobusel „Ellen“, teise auhinna — pealik Russmann hobusel Kaim. Üldiselt oli teralva käsitamine väga hea.

Voltižeerimisel võitis pealik Otsmann, kes sai toime selle raske alaga väga elastiliselt. Teiseks tuli Ehrenberg. Mõlemad said naiskodukaitse Tall. mal. eriüksuste jaoskonna poolt väljapandud auhinnad.

Sultanivõistlus punaste ja valgete „sultanite“ vahel lõppis valgete võiduga.

Viimse numbrina esinesid paarishüppajad. Neljast paarist tuli esimeseks paar plk. Otsmann ja malevlane E. Jürgenson, omandades eriüksuste naiskodukaitse jaoskonna poolt auhinnad. Teiseks tuli paar plk. Russmann ja plk. Rebane.

Parimaiks pealikuiks olid võistlustel plk. Becker ja plk. Russmann. Parimaiks olid veel plk. Otsmann ja malevlased E. ja S. Jürgenson'id.

Võistlused lõpnud, jagas kindral Jonson võitjaile auhinnad kätte.

„H u s a a r“.

PETSERI MALEVA PATAREI.
1. Patarei pealik Milles. 2. Pealiku abi Piller.

PETSERI MALEVA PATAREI 5. AASTAPÄEVAKS

Meie kodanikest vabatahtlikult moodustatud kaitseliidu tähtsaimaks tegevuseks on sõjalise tegevuse õpetamine ja arendamine oma liikmete seas, et mitte maha jääda praegusel ajal kiiresti arenevast sõjatehnikast ja sõjapidamise meetodidest.

Kaitseliidu vanemad juhid leides, et peale jalaväe osade väljaõppe tuleb pöörduda tähelepanu ka tehnilistele väeliikidele, et nende väeliikide liikmed oma teadmisi ja tegevust saaksid rakendada oma erialale, hakkasid organiseerima kaitseliidu suurtükiväge. Selle tulemusena, arvestades Petseri maleva eriti vastutusrikast ülesannet riigi kaitsmisel, varustati ka Petseri malev suurtükikidega. 10. jaanuaril 1927. a. määrati nende ridade kirjutaja patarei pealikuks ja pidi asuma patarei organiseerimisele. Patarei pealiku abiks kutsuti srtv. res. lpn. Piller ja meeskonnaks kümme meikond malevasi, endisi suurtükiväelasi või suurtükiväest huvitatuid. Relvadeks saime saksa 77 mm suurtükid.

Nagu iga algus ja organiseerimine on raske, nii ka siin pörkasime alul igasuguste takistuste vastu — ei olnud õppevahendeid, ei olnud rakmeid, rääkimata veoabinõudest. Kohalike kaupmeeste ja hobusteomanike kaasabil, kes andsid lahkesti kasutada oma hobuseid ja veeriistu õppustele ja laskmistele sõitmisel, saadi aga sellest küsimusest üle. Peaasi oli üksmeel enesete vahel, hea läbisaamine kõikidega ja seetõttu ka vastutulelikkus igalt poolt.

Eriliselt tuleb märkida seda indu ja tahet, millega tegutses tookordne koosseis, õppustest terves koosseisus osa võttes.

Iseäralisi nimetamisväärsed sündmused meie patarei viieaastase tegevuse järele ei ole märkida. Suuri

lahinguid tõelise vaenlasega ei ole tulnud pidada. See aga ehk olemegi täitnud osa oma ülesandest — tähendab, oleme üheks lüliliks selles suures ahelas, et valmis olles sõja vastu oleme saavutanud rahu.

Patarei sisemises elus on aga sellegi aja jooksul tehtud tublisti tööd ja löödud „lahinguidki“, muidugi fiktiivse vaenlasega.

Raske on suurtükiväeline tegevus eriti kaitseliidus. Nõuab ju see väeliik malevasilt palju aega ja energiat, arusaamist ja distsipliini. On tarvis osa võtta nii patarei teoreetilistest kui ka praktilistest õppustest, väljasõitudest maastikule ja laskmistele, mis võtab võib-olla kogu päeva, harilikult puhkepäeva. Pealeselle kõik muu kaitseliidu seltskondlik tegevus ja jalaväe relvadega tutvumine ja laskmine. Isegi pärast pidulikke esinemist paraadil, kui jalaväelane juba ammu oma püssi on ära pannud ja naudib pidumeelolu, läheb suurtükimeestel veel teha hulk musta tööd, enne kui hobused, rakmed ja suurtükid on puhastatud, kohale asetatud ja korda seatud.

Patarei meeskond aga, tiivustatud oma väeliigi töösiseist ülesandest ja seisuslikust uhkusest, on suure innu ja agarusega püsinud oma töö juures.

Oleme oma tegevuses jõudnud välja organiseerimise piiridest, on oma täieline rakmete varustus, meeskond on arvult täiendatud vajalikkuseni, õppuste korraldamine ja teadmiste hankimine on pidev. Viimases peame olema eriti tänulikud srtv. ltn. Kessele.

Patarei energiline õppetegevus ja sisemine side on olnud eeskujuks kogu malevale.

Meie patarei meeskond koosneb, nagu kogu kaitseliitki, liikmeist mitmesugustest kihtidest, mitmesugus-

Pealikute vahetus Tartumaa malevas

Major P. ASMUS,
Tartumaa maleva uus pealik.

Kol.-lt. J. UNT,
Tartumaa maleva endine pealik.

telt tööaladelt. Siin sulavad aga, külg külje kõrval töötades, kõik üheks ühiseks mehhanismiks.

Muutlik on olnud meie koosseis — küll üks kui ka teine, küll mõnigi hea jõud, on olude sunnil läinud mujale, harvendades meie ridu. Ehk saavad nad kasutada seda, mis nad on õppinud meilt; las toovad enesetega kaasa teadmisi, tulles tagasi meie sekka.

Iseäranis raskesti rusub meie kõigi elu praegune majanduslik depressioon, sundides ehk mõndki piirama oma vaba aega võitluseks olemasolu eest ja tegevuseks ülalpidamise leidmises. Raske aeg kohustab meid aga veel enam ühte hoidma: ühiselt on kergem kannatada, ühiselt on kergem raskustest üle saada.

Eriti tublisti peame tööd tegema, et suudaksime oma väikese jõuga, oma väheste võitlusabinõudega tar-

viduse korral panna välja jõu, mis suudab vastu panna ka suuremale arvule pealetungijaile.

Kavakindel ja teadlik töö, hinges leegitsev isamaa-armastuse tuli ja kohusetunne oma isamaa eest ohverdada kõige kallimat — oma elu — peab meil olema sihiks, siis ainult on meie riigikaitse kindel ja püsiv.

Tänuga meele tuletades 3. srtv. grupi patarei juhtide ja meeskonna, maleva ja malevkonna juhtide kaasabi sõnas ja teos, Petseri seltskonna heatahtlikku suhtumist ja abi jääme lootma, et see sõprus ja heatahtlikkus kestab ja et väärikalt üksteist toetame ka rasketel momentidel.

Petseris, jaanuaris 1932. a.

F. Milles, patarei pealik.

RATSAMEESTE KORDALÄINUMAI ÕPPUSI

SAKALAMAA MALEVAS 4., 5.
JA 6. DETSEMBRIL L. A.

Elav osavõtt. Suured väljaõppe edusammud. Sakalamaa maleva ratsapealikute kõrge, teadlik distsipliin

Terve vaim, tugev keha, võimas relv — need on elemendid, millest koosneb tubli kodukaitsja. Kuid kodukaitsjalt-ratsanikult nõutakse veel rohkem: mees — julge ja osav, hobu — sitke ja väle; peale selle osav mees ja sitke hobu peavad olema nagu üks, nagu kokku kasvanud. Järelikult tubli kodukaitsja-ratsanik peab olema ka hea ratsasportlane.

Tegutsedes ja õppides kaitseliidu ridades rahuaja tingimustes kergib ratsameeste ette küsimus: mis moodi õpetan oma hobust, mis moodi pean temaga ümber käima, et temast saaks hea ratsu?

Enne kui sellele küsimusele vastata, peame endale tegema selgeks, mida mõistame „hea ratsu“ all. — Hea ratsahobune on sitke, vastupidav, kiire ja paindub ja allub täieliselt oma peremehe tahtele. Iga ratsamees teab, kui raske on ülesannet täita, kui hobune ei ole „käes“. Selle asemel, et oma jõudu ja tähelepanu pöörda eesmärgile, mida tarvis on saavutada, ratsanik peab kogu oma tegevuse pühendama hobusega „rabelemisele“. Sageli jääb hobune maastikusõidul nagu surnu seisma või koguni teeb järsu pöörde tagasi. Järele vaadates selgub, et see oli kraav või mõni muu takistus, mis sugugi ei tohi olla peatuseks. Kuivõrd need nähtused õppusil ja manöövrelil piirduvad lihtsalt äpardustega või koguni väikeste õnnetustega, võivad nad lahingolukorras saada koguni saatuslikuks.

Ratsahobuse väljaõpetamine nõuab palju rohkem tööd ja oskust, kannatlikkust ja järjekindlust kui õpetamine koorimat vedama või kündma.

Peale oma hobuse õpetamise ja ratsastamise on kaitseliidu ratsameestel veel mitmeid teisi ülesandeid täita, nagu

*Pealik Martin Määr,
kursuste instruktor. Pa-
rim maleva ratsanik.*

igal teiselgi kaitseliitlasel. Nende mitmekesiste ja raskete ülesannete täitmisega, mis igapäevase töö juurest palju aega nõuab, on ratsamehed hästi saanud hakkama. Kujuka pildi sellest pakkus Sakalamaa maleva ratsapealikute kordamiskursus 4. ja 5. detsembril m. a., samuti ka taktikalise luure ülesande lahendamine maastikul 6. detsembril m. a.

Kursuse töö läbiviimine.

Igasuguste õppuste ja harjutuste hea kordamineku pandiks on õigeaegsed ja hästi läbikaalutud eeltööd. Enne õppekava kokkuseadmist on tarvis välja selgitada, mida tahetakse eelolevate õppustega saavutada, ja siis juba eesmärgi kohaselt ja arvesse võttes kasutada olevat aega igale õppeainele määrata vastav eriõppekava.

Arvestades Sakalamaa maleva ratsaüksuste pealike väljaõppe tasapinda ja kasutada olevat aega otsustati ratsapealikele anda lühikesi näpunäiteid järgmisil tähtsamail aladel: hobuse kasutamise teenistuses, ratsasõidukunstis, luure- ja sideteenistuses ja ratsarivis.

Hobuse kasutamise teenistus on tähtsamaid päevaküsimusi. Hobuse kui inimese elupõlise abimehe ja ratsaniku parima sõbra kasutamine peab olema rajatud tema võimete süstemaatilisele arendamisele ja tema jõu ja vastupidavuse suurendamisele — see kõik olgu saavutatud otstarbekohase hobuse tööga. Ka ratsasõidukunsti õppimisele, milles kuni viimase ajani olid vaated juhuslikud ja põhjenesid üksikute isikute lahkuminevail kogemustel, pühendati kursustel mitmed õppetunnid ja anti näpunäiteid kompetentsete instruktore poolt.

Tublisti rõhutati kursustel luure- ja sideteenistust ja ratsarivi. Teisi õppeaineid — vähem. Õppetunde oli arvuliselt õige rohkesti: päeva töö algas kell 6 hommikul praktilise hobuse eest hoolitsemisega ja lõppis õhtuse loendusega kell 9 õhtul.

Õppejõududest kursustel puudust ei tuntud. Välispoolt kaitseliitu olid tüsedate töömeestena abiks ratsaväe inspektorist — kapten Sibul ja 5-dast suurtükiväe grupist — leitnant Puurlandt.

*Sakalamaa maleva patarei veltve
Andres Taakel, parim ratsanik*

Nii möödusid õppuste päevad kibedais askeldusis vara hommikust kuni hilise õhtuni. Vaatamata kibedale tööle, vaatamata eriti külmadele ja tuulistele ilmadele, oli õppuste läbiviimine hoogus ja kursuslaste meeleolu hea.

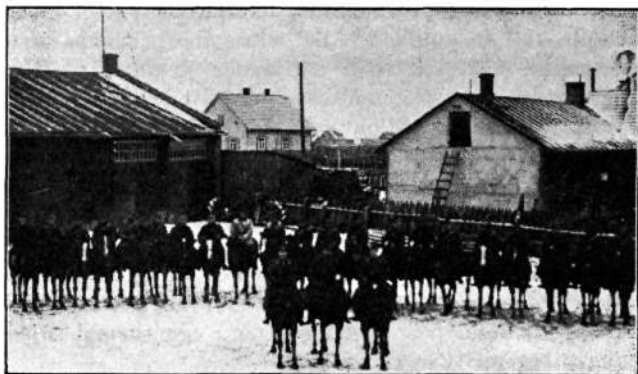
Millest on tingitud säärane edu?

Põhjusi on vist küll palju ja väga mitmesuguseid. Tähtsamaid neist tahaksin küll siinkohal mainida.

Esikohal seisab siin 1) hea tahtmine — huvi oma eriala vastu. On ju selge, et enne suuri ratsaõppusi, ratsakursusi või ratsavõistlusi tuleb järjekindlalt käia õppustel ja harjutustel, mis pikema aja jooksul muutub isegi koormavaks. Kuid neil harjutustel ja kooskäimistel on määratu tähtsus, sest 2) iga mees saab teatud „drilli“.

Korduvate harjutustega saavutatakse 3) koostöö, missugune näit. luureüksuse tegutsemisel maastikul on eriti tähtis. Omandades teadmisi korduvate harjutustega 4) pealike töö muutub põhjalikuks, meeskonna töö kooskõlastub ja saab täpseks. Üldiselt 5) tõuseb ratsaüksuste väljaõppe tasapind.

Suureks teguriks siinkohal on veel Sakalamaa maleva juhtivate pealike suur jõupingutus ratsaasjanduse arendamisel malevas.

Kursuslased-pealikud ühes instruktoritega maastikule väljasõidul.

Ratsapealikud maleva staabi rõdul. Keskul maleva pealik major Eisenberg (x).

Praeguste kursuste heaks kordaminekuks on kaasa aidanud Viljandi omavalitsused ja seltskondlikud organisatsioonid, mis on väljendunud meeskondade eluruumi, hobuste tallide ja muu tarvismineva kasutada andmises.

Eriti suurt ja tänuväärset kaasabi igasugustel maleva suurtüki- ja ratsameeste õppustel on pakkunud Viljandi 5. suurtükiväe grupp oma väärika juhi kolonel Kirschbaumiga eesotsas; viimase lahkel vastutulekul on grupist alati antud kasutada instruktoreid-ohvitseri, instruktoreid-allohvitsere, tarviduse puhul ka hobuseid, õppeplatse jne.

Praegune Sakalamaa maleva ratsameeste koosseis on tugev nii ohvitseride kui ka allohvitseride poolest, peaasi aga — oma seesmise korra, ühise meele, eriti aga kõrge teadliku distsipliini poolest, „mis on vaimne jõud ja ühendab kõik võitlusabinõud — kohuse, komando ja sõnakuulmise — üheks elavaks organismiks“.

Sakala kohalik ratsapealike kursus oli esimeseks suuremaks kursuseks kaitseliidu ratsameestele. Kursus on täiel määral oma ülesande täitnud, kui ta annab tõuke ratsaasjanduse arendamisele kaitseliidu ridades ja kui ta aitab hoovata valgust hobuse kasutamise ja hooldamise kombeisse.

Jääb ainult soovida, et see ilus algatus leiaks sooja poolehoidu ka mujal.

I.

Gutberleti lugu juhtus ühel suveööl 1915. aastal. Tol vihmasel ööl, millal jalaväe rügemendi 2. pataljon Ostrolenka juures läbilastud paatsillal läks üle Narevi, et vahetada 33. ja 34. rügemendi jäänustega, kes veidi aega enne seda olid vallutanud jõest ülemineku ja äravõetud sillapead olid venelaste meeleheitlikest pealetungidest hoolimata kuni eneseohverdamiseni hoidnud enda käes. Vahetus oli vaenlasele märkamatu sündinud kiiresti ja pataljon ootas madalais poristes kaitsekraavides hommikukoitu, et tungida kaugemale. Ohvitseride ja sõdurite meeleolu oli haruldaselt rõhutatud. Tundide kaupa oli rühm veidi enne seda lebanud tegevusetult voolava vihma all Narevi heinamail ja juba pealemarsil oli tal olnud tunduvald kaotusi. Narevis uhtusid allavett löödute laibad, kaldad olid üle külvatud langenutega ja haavatutega. Närvilikkuse termomeeter oli kiiresti saavutanud palavikupunkti. Kaks päeva oli pataljon moonata ja Ostrolenka poolt tulistasid raskekahurid korrapärase vaheaegade järele üleminekukohti. Oli kottpime ja valas vihma. Järelejätmatult... lakkamatu. Seejuures oli öö helge ja rusuv, õhk nagu kasvuhoones.

Venelane tulistas nõrgalt. Vahetevahel langesid üksikud paugud. Keskööl jäi kõik vaikseks. Surmavaikseks... Vihm tilkus ja kohises ja voolas lehelt ja puult, ühetooniliselt ja kurvalt... ainult raskekahur Ostrolenka poolt tulistas väsimatu. Iga kahe minuti järele lask: hävitavalt vihises granaat ligi ja lõhkes põrguliku kärinaga kaitsekraavi kõrval, ees ja taga. Siis puges iga sõdur endasse nagu tigu, keda kōdistatakse kõrrega... vingudes kihutasid lõhkepommid mööda ja looklev inimmadu looklevais kraavides ajas end jälle sirgu, nagu viljapõld, kui torm möödunud...

Tolles kraavis, kiilutud koledasse kitsusse, kükitas pataljonistaap: komandör, adjutant, käskudetäitja ohvitser. Keegi ei kõnelnud sõnagi, igauks rippus oma mõtete küljes. Oodata... oodata... oodata... too

närvehävitav ootamine, mis „lõplikku hüpet vabadusse“ ihkab kui lunastust. Staabi kõrval teadetetoojad. Allstaap oma juhiga, allohvitser Gutberletiga. Nad sosis-tasid tasa ja poolvaljult üksteisega, keegi ei pöörnud sellele tähelepanu. „Kummaline inimene, too Gutberlet!“ Komandör pöördus oma leitnantide poole: „Kust ta selle küll on võtnud?“ Sel silmapilgul järgnes tavali-ne raske lask, kuski lõi mürtsudes ja paukudes paar nägematu kildu nägematu isse puutüvedesse... Kohe pärast seda jällegi allohvitser Gutberleti rahulik, pea-aegu dotseeriv hääl:

„Teie ahvid! Kas pean teile siis ikka jälle ütleva, et te ei pea kartma? Kord peame kõik suurema. Mil-leks siis see hirm? Surmatund on igauhel juba sündi-misel ette määratud, nii-siis oodake, millal ta saabub! Teie ei sure ju ometi seepärast, et praegu on juhusli-kult sõda! Sõjal pole ometi surmaga ega surmal sõjaga mingit tegemist!“

„Mingit tegemist? Kuidas nii?..“ küsis keegi.

„Teie ahvid! Pean ma teile siis ikka jälle ütleva, et te ei pea kartma...?“

Kolm ohvitseri müksasid teineteist külge ja asusid lähemale.

„Noh, asi on ometi nii,“ kostis jällegi allohvitser Gutberleti rahulik hää: „Sina, Franz, pead näiteks surema 19. augustil 1917. Ei ükski päev varem ega hiljem. See on sulle nii ette määratud. Kui selle aja jooksul on saabunud rahu, siis kukub sulle sel päeval mõni ehituskivi pähe või sa jääd auto alla. Kui aga kestab veel sõda, siis on see auto väike tükike rauda, mille eest sa ei saa kõrvale põigata. Aga tähtjast tuleb kinni hoida. Nii-siis... miks tunda hirmu millegi eest, mis on möödapääsmatu?“

„Nojah, kui sa seda nii arvad,“ vastas kellegi hääl pimedusest...

„Kummaline inimene, too Gutberlet“, sosistas komandör uuesti. Ta ohvitserid vaikisid. Ainult käskude-täitja ohvitser, mõtlik ja vaikiv aafriklane, ütles „tja“ ja maalis relvaga igasugu vigureid kraaviseinale.

„Ja kui te seda ei usu, siis tõestan teile seda kohe!“ kuuldus jällegi Gutberleti suust. „Juba pool tundi pole sealtpoolt tulnud ühtki lasku, on kottpime, venelased ei või mind näha, nii ei või mulle ka midagi juhtuda. Mina asetun avalikult rinnatisele, siis näeme ju kohe, kas on täna minu surmapäev!“

Mis nüüd järgnes on raske kirjeldada. Kõik tuli nii äkki ja ruttu: enne veel kui komandör sai lasta kuuldavale poolvihase, poolimestanud: „Noh, missugune

lollus...“ enne kui adjutant sai hüüda: „Gutberlet! Tont võtku! Noh, jätke see loba!“ enne kui ohvitserid jõudsid arugi saada, milles asi õieti oli, seisis allohvitser juba ülal rinnatisel. Kõik nägid, kuidas ta seal sirgesti seisma jäi, kannad kokku löi, käed asetas püksi-õmblusele ja endale andis tolle „sisemise müksu“, nagu seda teeb iga hästikasvatatud sõdur, kes astub ülema ette.

„Hoplaa!“ hüüdis äkki keegi ja naeris. „Libisesid, mis? Noh selle pori juures pole see ka ime!“ Allohvitser Gutberlet oli äkki kukkunud seliti kaitsekraavi. Ta ümber tekkis väike liikumine.

„Härä allohvitser! Üles tõusta! Kohvi tooma!“ Aga allohvitser Gutberlet ei tõusnud üles. Taskulamp heitis oma teravalt piiratud valgust rühmale: Gutberlet lamas kraavi põhjas. Pealuu oli purustatud. „Lask pähe,“ ütles keegi. Lamp kustus. Ja näis nagu oleks igast praost ja poriaugust roomanud õudus. Ikka oli veel kottpime ja vihm, kurb vihm voolas ühetooniliselt nagu seni. Looduses surmavaikus. Kuski, aimatavalt, olid venelaste vaikivad kraavid.

„See tuleb just sest neetud lollusest,“ vandus kellegi hää. Aga see hääl kõlas imelikult, kähedalt.

„Kum-ma-li-ne juhus,“ pomises komandör.

„Härä komandör, see polnud juhus,“ ütles peagu kirglikult muidu ikka vaikiv aafriklane. „Maailmas sünnib veel hoopis teissuguseid asju...“

ÕNN NAERATAS TARTUMAALE

HELENE JAAGUND — KAITSELIIDU LOTERII ÕNNELIK VÕITJA

Helene Jaagund.

Kaitseliidu rahalise loterii loosimine vana-aasta õhtul Tallinna maleva võimlas andis peavõidu — 1 miljon senti — teatavasti piletile nr. 66629, mille õnneli-

kuks omanikuks osutus naiskodukaitse liige Laeva vallast, pr. Helene Jaagund, kohaliku vallasekretäri abikaasa.

Nagu selgub, on pr. H. Jaagundi kätte antud mõned poolikud loteriipiletite raamatud edasimüümiseks. Saatuse imelikul tahtel on raamatust, milles asus võidupilet, kõik piletid, peale võidupileti, ära ostetud. Sellest viimsest pole piletite levitaja kuidagi saanud lahti, kuigi pakkunud seda mitmele, sealjuures naljatoonis kinnitades, et ostke see viimne, sellega võidate kindlasti miljoni. Seda päris õiget ennustust aga keegi ei uskunud ja nii jäigi müümata pilet pr. H. Jaagundi kätte, kes selle ka ühes teiste piletitega jättis endale.

Suur oli muidugi võitja üllatus, kui temani jõudis teade miljonilise peavõidu langemisest tema piletile. Kolmest piletest, mis tal oli, võitis üks miljoni. Õnn, pime õnn oli siin jälle mänginud välja oma vembu.

Soovime õnne võitjale ja lohutust kõigile, kes jäid võidust ilma.

Toimetusele saadetud Kirjandus

Hendrik Adamson. Tõus ja mõõn. Luuletised. Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus, Tartus 1931. a. Hind 1 kr. 80 s.

Erni Hiir. Kodatee. Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus, Tartus 1931. a. Hind 2 kr. 60 s.

Arthur Adson. Pärli jõgi. Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus, Tartus 1931. a. Hind 2 kr. 70 s.

Hendrik Visnapuu. Tuulesõel. Luuletised. Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus, Tartus 1931. a. Hind 2 kr. 80 s.

Joh. Ruven. Võitlus. Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus, Tartus 1931. a. Hind 1 kr. 90 s.

Maailma Maad ja Rahvad. Tänapäeva maailm pildis ja sõnas. 8. vihk. Hommikumaa — Orient. Toimetajad: Aug. Tammekann, Tartu Ülikooli Geograafia professor, ja Edg. Kant, Majandusgeograafia õp. Tartu ülikoolis. K.-Ü. „Looduse“ kirjastus, Tartus, 1931. a.

C. S. Jones: George Washington. Tõlkinud O. Truu. Täiendustega varustanud prof. P. Treiberg. Piltidega ja kaardiga. 160 lk., hind 1 kr. 75 s.

George Washington oli mees, kes algas mõne saja mehe eesotsas vabadusvõitlust Ameerikas, kes lõi löögivõimsa sõjaväe, kuigi alguses seal keegi ei tahtnud püsida ega olnud ka tunnustatavat distsipliini. Tol

ajal olid ameerika asundajad vähese arvulised, ainult umb. 1 miljoni ümber, nende seas suurem hulk niisuguseid, kes hoidsid Inglismaa poole. Kuid olukord põhjustas ning võimaldas Ameerika Ühendriikide tekkimise ja Washington oli see mees, kes selle tegi teoks, saades uue demokraatliku riigi esimeseks presidendiks. Käesolev raamat kirjeldab küll Washingtoni sündmusrikast elu, kuid suurel määral kujutatakse ka Ameerika tolleaegseid olusid ja uue riigi sündi. Ameerika elu mõistmiseks on tähtis teada, kuidas väikesest hulgast on saanud maailma võimsaim riik.

Mihkel Veske: Laulud. Korraldanud ja redigeerinud M. Jürna ja E. Nurm. Autori pildiga ja kirjandusloolise ülevaatega. 204 lk., hind 3 kr.

Väljaandesse on kogutud kõik Mihkel Veske laulud, arvalt 193, nende hulgas palju niisuguseid, mis seni pole trükkis ilmunud. Kogu annab nii siis ümmarguse kokkuvõtte Veskest kui kirjanikust ja on tähtis koolidele, kirjandusajaloost huvitatuile ja neile, kes tunnevad mõnu lugedes eesti vanemate laulikute töid. Luuletused on esitatud sisuliste ja vormiliste parandusteta, ainult õigekirjutus on ligendatud nüüdisaja nõudeile. Veske luuletaja-isik esineb selles kogus nii nagu ta tegelikult oli.

Koguteos pildis ja sõnas

„EESTI“

II ümbertöötatud, täiendatud trükk. Suures kaustas, 365 pildiga kriitpaberil ja tekstiga neljas keeles. Hind linases köites kr. 10, broš. kr. 8.50. J. & P. Parikas, Tallinn, Kuninga tän. 1.

V. Neggo kirjutab „Kaltse Kodu!“:

— See on raamat, mis peaks leiduma iga haritud eestlase laual, igas raamatukogus, igas lugemistoas, igas koolis. Mitu sada kaunimat Eesti maastikku, pilte Eesti elust ja olust, tähtsamaist riigi- ja seltskonnategelasist on kogunud igast Eesti maanurgast siia kokku vendade Parikaste usinus ja lakkamatu hool. Tekst neljas keeles võimaldab ta tarvitamist välismaalastele; see on parimaks meie visiitkaardiks neile pihkupistmiseks. Heal paberil, suure maitserikkusega kirjastatud teos rahuldab isegi kõige erandlikumad nõuded hea koguteose suhtes. Seda kätte võttes ja seda lehitsedes tundub näppudes meeldiv kõdi, mis ei taha enam anda mahti ta kõrvalepanemiseks.